

ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องมี ‘สถาบันหนังสือแห่งชาติ’

ขวัญใจ เอมีใจ สัมภาษณ์

นิตยสาร สารคดี ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑๙๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๔

เมื่อพบหน้ากัน มกุฏ อรฤดี พูดว่า “ตอนเป็นเด็ก ผมคิดว่าหนังสือเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ อาจะถึงขั้นเรียกได้ว่าสิ่งมหัศจรรย์ชิ้นเล็กๆ ของโลกทีเดียว ต่อมาเมื่อเป็นหนุ่ม ผมเห็นว่าการทำงานหนังสือเป็นงานสำคัญและเป็นเรื่องยาก เลยวัยหนุ่มมาอีกหน่อย ผมเชื่อมั่นถึงขนาดประกาศว่า การทำงานหนังสือดีก็เสมือนหนึ่งการสร้างโบสถ์สร้างวิหาร มาถึงวันนี้เมื่ออายุ ๕๑ ปี ผมคิดและเชื่อว่าประเทศนี้จำเป็นต้องมีมหาวิหาร ตัวผมเองไม่มีปัญญาสร้างได้หรอกครับ ต้องพึ่งพาอาศัยเชี่ยวชาญของคนอื่น แต่บังเอิญผมมองเห็นเท่านั้นเองว่า สังคมไทยมีทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมสำหรับการสร้างมหาวิหารได้ในวันนี้ วันพรุ่งนี้ เพียงแต่สิ่งเหล่านั้นถูกชุกชอน ถูกฝังดินอยู่ ถูกทับถม และถูกมองผ่านไป--- ผมจะเล่าให้คุณฟังว่าผมมองเห็นและค้นพบอะไรจึงได้เชื่อมั่นเช่นนั้น”

ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ เขาปฏิเสธการสัมภาษณ์และไม่ยอมเปิดเผยตัวตนมาตลอด ทั้งในฐานะบรรณาธิการสำนักพิมพ์ผีเสื้อ นักเขียนผู้ใช้นามปากกา ‘นิพพานฯ’ และ ‘วาวแพร’ หรือแม้แต่ในฐานะผู้คลุกคลีอยู่ในวงการหนังสือมากกว่า ๓๐ ปี เขาตอบอย่างสุภาพครั้งแล้วครั้งเล่า “ผมยังไม่มีเรื่องสลักสำคัญจะพูดจริงๆ ครับ” แต่ในวันนี้ เพียงพบหน้ากัน เขาพร่ำพรู้อัยคำบอกเล่าความคิดและความเชื่อของเขาที่มีต่อหนังสือ มิหน้าซ้ำยังเผยให้เห็นภาพร่างแห่ง ‘มหาวิหาร’ อันกระจ่างแจ้งในใจเขา

สิ่งนี้สำคัญเพียงใด ถึงกับทำให้คนซึ่งเก็บตัวอยู่แต่ในมุมสงบ ก้มหน้าก้มตาทำงานอย่างเงียบๆ มาตลอดเวลาหลายสิบปี ยินยอมเปิดเผยตัวและส่งเสียงในวันนี้

“ถ้าการทำเช่นนั้นจะช่วยให้ประเทศไทยมีมหาวิหารที่ชื่อว่า ‘สถาบันหนังสือแห่งชาติ’ ขึ้นมาได้---ผมยอมทุกอย่าง”

สารคดี : ดิฉันอยากเริ่มต้นด้วยคำถามที่คงจะมีหลายคนสงสัยว่าทำไมคุณมกุฏจึงเก็บตัวนัก ไม่ชอบให้สัมภาษณ์ ไม่ยอมให้ถ่ายภาพ ไม่ออกงาน และไม่ยอมให้ใครพบได้ง่ายนัก

คุณมกุฏ : นอกเหนือจากการใช้ชีวิตกลางวันเป็นกลางคืนแล้ว ก็มีเหตุผลว่า ผมยังอยากเดินไปตามถนน ไปร้านหนังสือ นั่งลงกินข้าวแกงริมทางเท่า เตรีดเตรหรือชอกแซกไปไหนต่อไหนโดยที่ไม่มีใครรู้ว่าผมคือใคร อีกประการหนึ่ง ผมไม่มีอะไรจะพูดจริงๆ ตอนที่ ‘สารคดี’ ติดต่อขอสัมภาษณ์ผมเมื่อสามปีก่อน ตอนนั้น ผมยังไม่เห็นว่ามีเรื่องสลักสำคัญพอที่จะพูดคุยกันยืดยาว ยังไม่เห็นว่ามึ่สิ่งอันเป็นสาระประโยชน์แก่วงกว้าง ที่ผ่านมาก็มีนักข่าวโทรทัศน์ถามเรื่องต่างๆ เล็กๆ น้อยๆ เช่นการประกวดวรรณกรรมเยาวชนของสำนักพิมพ์ผีเสื้อ ซึ่งผมก็ตอบไป แต่ที่จะให้มานั่งพูดนั่งคุยยาวๆ อย่างนี้ ผมรู้ว่า ขณะนั้นยังไม่มึ่อะไรมากมายจะพูด

แต่วันนี้ ผมมึ่บางสิ่งบางอย่างอยู่ในใจ และคิดว่าจำเป็นต้องพูด---ไม่เช่นนั้นแล้วจะรู้สึกว่เสียชาติเกิด

สารคดี : เกิดอะไรขึ้นคะ

คุณมกุฏ : เหมือนกับว่ สิ่งต่างๆ ที่ผมเฝ้าดู เฝ้าคิด วิดกกังวล ทุกข์ร้อน และเห็นปัญหา มันอัดแน่นอยู่ในตัวผมมาเป็นเวลา ๓๐ ปีแล้วระเบิดออกมาเป็นสิ่งที่ เป็นความคิดเรื่อง ‘สถาบันหนังสือแห่งชาติ’ นับจากวันนั้นจนถึงวันนี้ เป็นเวลา ๘ เดือนแล้วที่ผมหมกมุ่นอยู่แต่กับเรื่องนี้

สารคดี : หมายถึงว่ คุณมกุฏจะก่อตั้งสถาบันหนังสือแห่งชาติหรือคะ

คุณมกุฏ : ไม่ใช่ครับ ผมไม่มีปัญญาจะทำสิ่งนั้นหรอก เรื่องนี้ต้องเป็นหน้าที่ของรัฐบาล จะต้องร่างกฎหมายเพื่อจัดตั้งสถาบันเสียก่อน เป็นเรื่องใหญ่ เรื่องสำคัญ แต่นั่นก็เป็นรายละเอียดซึ่งจะว่กันภายหลัง ส่วนตัวผมทำได้ก็เพียงเสนอแนวคิดที่ได้ศึกษาสำรวจให้สาธารณะได้รับรู้เท่านั้น ให้คนในสังคมไทยได้เห็นว่าสิ่งนี้เป็นเรื่องจำเป็น และเป็นไปได้ให้สังคมช่วยกันร่วมคิดต่อไป ผมเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องมีสถาบันหนังสือแห่งชาติเสียที รัฐบาลจะต้องเร่งระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อก่อตั้งสถาบันนี้ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลาง พัฒนาเรื่องการอ่าน การเขียน และทุกเรื่องอันเกี่ยวข้องกับหนังสือ เรื่องการพิมพ์ และสิ่งที่เกี่ยวข้องบรรดามี ให้เป็นไปอย่างราบรื่นรวดเร็ว ถูกต้อง และก้าวสู่เป้าหมายสำคัญ นั่นคือ ให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีรากแห่งการอ่าน ให้เด็กไทยมีวิญญานแห่งการอ่าน ไม่ใช่รักการอ่าน แคร้รักการอ่านไม่พอเสียแล้วตอนนี้ แต่โปรดอย่าถามผมนะครับว่ การอ่านสำคัญอย่างไร สังคมไทยพูดถึงเรื่องนี้นันมาพอแล้ว นานพอแล้ว ควรลงมือทำกันเสียที

สารคดี : แล้วที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ สังคมไทยไม่ได้เป็นสังคมที่มีรากการอ่านหรือคะ เด็กไทยไม่อ่านหนังสือหรือคะ

คุณมกุฏ : ต้องไม่ลืมนะครับว่ เด็กไทยในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงเพียงเด็กที่เรียนโรงเรียนดีๆ ในเมือง มีพ่อแม่เป็นชนชั้นกลาง เป็นปัญญาชน เป็นพ่อแม่ที่สนใจใฝ่รู้เรื่องหนังสือ พ่อแม่ที่อ่านสารคดี คอยแนะนำ ส่งเสริมให้ลูกมีนิสัยรักการอ่านได้เท่านั้น แต่ผมหมายถึงเด็กไทยอีกหลายสิบล้านคนในต่างจังหวัด เด็กไทยที่พ่อแม่เป็นคนหาเช้ากินค่ำ เป็นกรรมกร เกษตรกร เป็นคนที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้ มีรายได้เพียงยังชีพไปวันหนึ่งๆ และจะไม่มีโอกาสเจียดเงินไปซื้อวรรณกรรมเยาวชนดีๆ ให้ลูกได้ แม้สักเล่มตลอดชีวิตของเขา เราควรจะต้องคำถามสำหรับคนส่วนใหญ่เหล่านี้ต่างหาก ว่ทำอย่างไรให้เขาได้อ่านหนังสือ ให้หนังสือช่วยเขาใฝ่รู้ ให้เขารู้จักคิด คิดได้ทุกเรื่องทุกราว ในชีวิตของเขา พาชีวิตเขาไปสู่จุดมุ่งหวังสูงสุด ซึ่งแท้จริงแล้วเราน่าจะรู้เหมือนๆ กันว่ ไม่มีสิ่งใดในสังคมไทยจะยิ่งใหญ่ม่และสำคัญเท่ากับเด็ก ถ้าจะแก้ปัญหาประเทศชาติในระยะยาว

ไม่ว่าเรื่องใดก็ตาม เราต้องเริ่มที่เด็กก่อน

สารคดี : แต่ถึงแม้เด็กส่วนใหญ่ไม่มีพ่อแม่ที่จะแนะนำส่งเสริมเรื่องการอ่าน ครูที่โรงเรียนก็ส่งเสริมได้นี้ละ โรงเรียนทุกแห่งจะต้องมีห้องสมุดอยู่แล้ว

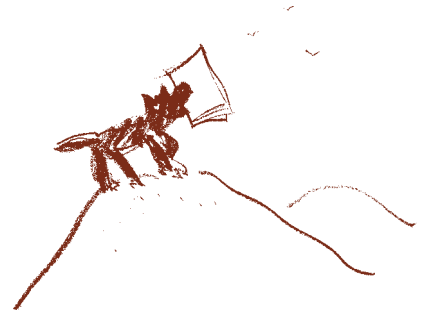
คุณมกุฏ : คำถามก็คือ มีหนังสืออะไรบ้างอยู่ในห้องสมุดโรงเรียน---แต่เอาละ ก่อนจะไปถึงคำถามนั้น คุณพูดถึงห้องสมุดที่ดีแล้ว คุณอาจบอกว่า พ่อแม่ไม่ส่งเสริมการอ่านก็ไม่ใช่ไร ไม่มีเงินซื้อหนังสือก็ไม่ใช่ไร ไปอาศัยการอ่านเอาตามห้องสมุดก็ได้ แต่ระบบห้องสมุดของประเทศเป็นอย่างไร เราเข้าใจและเห็นว่าห้องสมุดสำคัญสำหรับคนในชาติแค่ไหน

เริ่มจากหอสมุดแห่งชาตินะครับ ไม่ต้องพูดถึงจำนวนที่มีเพียงไม่กี่แห่ง และสถานที่ตั้งซึ่งมีอยู่ในเมืองใหญ่เท่านั้น แต่อยากพูดถึงเรื่องคอขาดบาดตายเกี่ยวกับระบบของหอสมุดแห่งชาติเอง อาจจะเป็นเนื่องจากหอสมุดแห่งชาติของเราอยู่ในสังกัดกรมศิลปากร ดังนั้น ระบบการใช้หอสมุดแห่งชาติก็คือ ‘ให้คนเข้าไปดู’ เหมือนเวลาเราเข้าพิพิธภัณฑ์ คุณเข้าไปดูแล้วก็กลับออกมา จะหยิบยืมของจากพิพิธภัณฑ์กลับบ้านไม่ได้ หอสมุดแห่งชาติของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ไม่อนุญาตให้ยืมหนังสือออกครับ ---ผมขอยกตัวอย่างเปรียบเทียบให้เห็นนิดหนึ่ง เมื่อปีที่แล้วคนสิงคโปร์ยืมหนังสือจากห้องสมุดประมาณเกือบ ๓๐ ล้านเล่ม ประชากรเพียงไม่กี่ล้านคน ยืมหนังสือเฉลี่ยคนละเกือบ ๑๐ เล่ม เฉลี่ยรวมทั้งลูกเล็กเด็กแดงนะครับ ประเทศไทยไม่เคยมีสถิติทำนองนี้ เพราะหอสมุดหลัก คือหอสมุดแห่งชาติ เป็นเพียงสถานที่ให้อ่านหนังสือ หรือเรียกให้โก้ว่า ให้ค้นคว้า ซึ่งแท้จริงก็คือ สถานที่เก็บหนังสือให้เข้าดู เราจึงไม่มีตัวเลขการยืมหนังสือ อย่าลืมนะครับ ถ้าให้สิทธิแก่คนอ่านเพียงเข้าไปนั่งอ่านในหอสมุด เราจะไม่สามารถขยายขอบเขตการอ่านให้กว้างออกไปได้เลย เพราะคนส่วนใหญ่เขาไม่มีเวลาไปจมอยู่ในหอสมุด เขาอยากยืมกลับไปอ่านที่บ้าน อ่านก่อนนอน อ่านเวลาว่าง ตอนเช้าห้องน้ำ หรือยามว่างทำนาที่-ลิบนาที่ ตอนไหนก็ได้ที่สะดวก หรือแม้แต่ขณะนั่งรถเมล์ ยามเดินทาง แต่ระบบหอสมุดหลักของประเทศเราดูเหมือนจะไม่เข้าใจ ‘หัวใจ’ ของการอ่านอย่างแท้จริง

ถ้าจะแก้ไขปัญหาการอ่านที่ตกต่ำของชาติ ผมจะบอกให้ ต้องรู้ระบบหอสมุด-แห่งชาติทั้งระบบ---หรือหากจะพูดถึงหอสมุดที่สำคัญรองลงมา คือ ห้องสมุดในมหาวิทยาลัยและสถาบันศึกษาต่างๆ ก็มีคำถามว่า ใหญ่พอที่จะเจียดเนื้อที่ให้แก่ประชาชนได้หรือเปล่า รูปแบบการจัดระบบและการบริการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยเอื้อให้แก่ประชาชนผู้มีการศึกษาไม่เก็นชั้นประถมหกเข้าไปใช้บริการได้หรือไม่ เช่น สมมุติว่าวันดีคืนดี ตาสีตาสาอยากจะค้นอะไรสักอย่าง เรื่องการปลูกข้าว เขากลับพอจะเดินเข้าไปในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไหม ผมเองยังไม่กล้าเลย ยิ่งตอนหลังทราบมาว่าหลายแห่งกำหนดกฎเกณฑ์ให้ต้องจ่ายค่าบริการด้วยแล้ว

สารคดี : แต่ก็ยังมีห้องสมุดประชาชนที่ชาวบ้านจะเข้าไปใช้บริการได้นี้ละ

คุณมกุฏ : ใช่ครับ ผมอยากจริงๆ ว่า เราป้อนหนังสืออะไรให้เยาวชนผู้ที่จะเป็นอนาคตของชาติอ่าน อันที่จริง ผมรู้ข้อมูลเหล่านี้มาตั้งแต่สามสิบกว่าปีก่อน ทว่าไม่ได้สำรวจแน่ชัด กระทั่งถึงตอนนี้ เมื่อผมจะทำงานนี้ ผมไม่อาจพูดได้ว่า ผมเห็นมาอย่างนั้น-อย่างนี้ ดังนั้น ผมจึงให้ผู้ร่วมงานไปสำรวจห้องสมุดโรงเรียนชั้นประถมทั่วประเทศ โดยสุ่มสำรวจเป็นภาคกระจายไปตามสภาพพื้นที่ เช่น ภาคเหนือ ก็จะมีทั้งโรงเรียนในเมือง โรงเรียนบนภูเขา โรงเรียนในหมู่บ้าน

“รัฐบาลจะต้องเร่ง
ระดมความคิดเห็น
จากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
เพื่อก่อตั้งสถาบันนี้
ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลาง
พัฒนาเรื่องการอ่าน
การเขียน และทุกเรื่อง
อันเกี่ยวข้องกับหนังสือ
ให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว
รวดเร็ว ถูกต้อง และก้าวสู่
เป้าหมายสำคัญ นั่นคือ
ให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มี
รากแห่งการอ่าน”

ก็อย่างที่หลายคนรู้นั้นละครับ หนังสือส่วนใหญ่ที่ชั้นวรรณกรรมเยาวชนเป็นหนังสือที่มาจากสำนักพิมพ์เพียงสอง-สามแห่งเท่านั้น---เท่านั้นเองจริงๆ แต่นั่นยังไม่น่าสนใจเท่ากับเรื่องราวที่ผู้ร่วมงานของผมได้ไปสำรวจพูดคุยกับครูในโรงเรียน ครูหลายคนบอกว่า แม้ในช่วงหลัง สปช. จะให้ทางโรงเรียนคัดเลือกหนังสือเข้าห้องสมุดเอง แต่ก็ต้องคัดเลือกหนังสือตามใบสั่งจาก สปช. อยู่ดี และสุดท้ายก็ส่งรายชื่อขึ้นไปให้ทาง สปช. จัดซื้อให้ ครูบางคนเชื่อสนิทใจว่า หนังสือที่ สปช. เลือกลำให้มันเป็นหนังสือที่ดีที่ถูกต้องแล้ว และแม้จะมีครูบางโรงเรียนพยายามสั่งซื้อหนังสือนอกรายการของ สปช. แต่ปรากฏว่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับ สปช. ทันที และในที่สุด หนังสือที่ สปช. ส่งมาให้โรงเรียนก็จะ เป็นหนังสือของสำนักพิมพ์แห่งนั้นเพียงแห่งเดียว ไม่มีทางเปลี่ยนแปลง ที่น่าตลกหรือน่าเศร้าก็ไม่รู้จะครับ ครูเล่าว่า หนังสือที่ สปช. ส่งมาให้เด็กนักเรียนประถมอ่านนั้นคือ หนังสือเกี่ยวกับการเสริมสวย เสริมความงาม การแต่งตัว และหนังสือแม่บ้านทั้งหลาย!

นี่เรายังไม่ได้พูดถึงว่า สภาพของห้องสมุดในโรงเรียนชั้นประถมนั้นเป็นอย่างไร บางแห่งไม่มีโต๊ะเก้าอี้ เพราะต้องนำไปใช้ในห้องเรียน การจัดวางหนังสือก็ปะปนกันและทะเล หนังสือเก่าขาดชำรุด ไม่ได้ซ่อม มีหน้าซำ ห้องสมุดบางโรงเรียนไม่ใช่สถานที่ที่เด็กจะเดินเข้าออกได้ ครูจะใส่กุญแจไว้ เปิดเฉพาะเวลาที่ครูว่างเท่านั้น คุณเชื่อไหมว่า โรงเรียนบางแห่งในกรุงเทพมหานครนี่เอง มีหนังสือสำหรับเด็กอ่านอยู่เพียงสามเล่มเท่านั้น!

อย่างไรก็ตาม คุณไม่จำเป็นต้องเชื่อการสำรวจที่ไม่มีหลักวิชาการรองรับที่ผมทำก็ได้ แต่ลองดูนี่สิครับ ผมไม่รู้ว่ามันเป็นเรื่อน่าเศร้าหรือเรื่องตลกกันแน่ ขำเมื่อไม่นานมานี้เอง ผมจะอ่านให้ฟังนะครับ

“สปช. ยอมรับมีฮั้วขายหนังสือห้องสมุด” นี่เป็นข่าวน่าสนใจเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๓ แล้วจากนั้น เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๕๔ นี้เอง ก็มีข่าวทำนองเดียวกันว่า

“สปช. ยอมรับ งบฯ ซื้อหนังสือสูญนับร้อยล้าน”

หลายคนในสังคมไทยรู้อยู่แกลใจดีว่ามีเรื่องราวแบบนี้อยู่ แต่ทำไมจึงไม่มีใครแก้ไข ทำไมจึงแก้ปัญหานี้ไม่ได้ ทำไมเรายังคงออกมาพูดกันปาวๆ ครั้งแล้วครั้งเล่า คนแล้วคนเล่าว่า มาเถอะมาส่งเสริมการอ่านให้เด็กไทยกัน โดยไม่เหลียวแลเลยว่าเรากำลังรณรงค์ให้เด็กไทยอ่านอะไรอยู่ แม้แต่นายกสมาคมผู้จัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำงานใกล้ชิดกับกระทรวงศึกษาธิการ จัดงานหนังสือประจำปีร่วมกัน จัดประกวดหนังสือ และเคยมีข่าวว่าเข้าหารือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ก็ยังแสดงความคับข้องใจในปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านให้ปรากฏต่อสาธารณะว่า

“เมื่อย้อนกลับมาดูประเทศไทย ก็รู้สึกเหนื่อยใจเพราะเห็น ๆ อยู่ว่าหนทางอีกยาวไกล ด้านหน้าที่สำคัญที่สุดก็คือหน่วยงานรัฐบาลของเราเอง ที่ไม่เข้าใจแม้แต่วิชาชีพ ‘สำนักพิมพ์’ เพราะยังสับสนกับวิชาชีพ ‘โรงพิมพ์’ อยู่เลย ดังนั้นเราจึงมีแต่ นโยบายสนับสนุนธุรกิจการพิมพ์ (โรงพิมพ์) แต่ไม่มีกรมกองใดที่ดูแลสนับสนุนการผลิตหนังสือและการส่งเสริมการอ่านโดยเฉพาะ โดยมีแต่คำพูดที่นักการเมืองและข้าราชการพูดลอย ๆ ถึงความสำคัญของการอ่านเท่านั้น แต่ไม่มีแผนงานที่เป็นรูปธรรมมารองรับแนวความคิดดังกล่าวเลย”

นี่ผมตัดมาจากหนังสือพิมพ์ กรุงเทพธุรกิจจุดประกาย วันเสาร์ที่ ๒๔ กุมภาพันธ์

พันธ์ ๒๕๔๔ เพื่อแสดงให้เห็นว่า แท้จริงแล้ว สังคมนี้น่ามองเห็นปัญหาของหนังสือมาตลอดเวลา

สารคดี : คุณมกุฎพูดราวกับว่า หนังสือที่มีอยู่ในโรงเรียนและระบบการส่งเสริมการอ่านที่เป็นมามันล้มเหลวโดยสิ้นเชิง แต่ดิฉันสงสัยว่า แล้วคนอย่างดิฉัน คนอย่างคุณมกุฎเอง คนอย่างใครๆ อีกตั้งมากมาย ก็เติบโตมาภายใต้ระบบโรงเรียนแบบที่เป็นอยู่ อ่านหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุด แต่ทำไมเราจึงมีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่ใจที่จะอ่านหนังสือละคะ

คุณมกุฎ : ในตัวเด็กทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งการอ่านอยู่แล้วครับ ถ้าเราดูแลให้ดี รดน้ำให้ปุ๋ยที่ถูกต้องเหมาะสม เมล็ดพันธุ์นั้นก็งอกงามเติบโตได้ มีสักกี่คนที่โชคดีอย่างนั้น ได้ปุ๋ยดีและถูกต้องซึ่งส่วนมากเป็นปุ๋ยนำเข้าจากต่างประเทศ คุณเอง ผมเอง และใครอีกหลายคนได้อ่านวรรณกรรมแปลดี ๆ จากต่างประเทศมากมาย เราชอบซึ่งเราชอบ เราหลงใหล เรื่องราวแสนสนุกเหล่านั้น แต่มีคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวก็ล้านคนในประเทศนี้ ที่ทุกวันนี้ พอพ้นระบบโรงเรียนมาได้ เขาไม่อ่านหนังสืออีกเลย เพราะอะไร รู้ไหมครับ---เพราะคนพวกนี้ไปเจอปุ๋ยปลอมปน ปุ๋ยเทียม ปุ๋ยค้างสต็อก ไร้คุณภาพที่ซื้อมาในราคานับร้อยล้านบาท

สารคดี : ดิฉันพยายามจะแย้งนะคะ ว่าหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุดโรงเรียนนั้น อาจจะเป็นหนังสือดีก็ได้ดิฉันคะ คุณมกุฎเอาอะไรมากล่าวหาว่าหนังสือเหล่านั้นไม่ได้มาตรฐาน เพราะแค่พูดถึงมาตรฐานทุกคนก็ตั้งคำถามแล้วว่าเอาอะไรมาวัด

คุณมกุฎ : ผมไม่ได้กล่าวหา แต่ประมวลสิ่งที่เป็นไปสลับซับซ้อนจากทุกด้าน และตั้งข้อสังเกต พร้อมกับศึกษา และถ้าจะพูดถึงมาตรฐานของแต่ละคนคงตอบยาก เพราะคนส่วนใหญ่จะพูดเหมือนกันเสียตั้งแต่ต้นว่า ‘มาตรฐานของแต่ละคนไม่เหมือนกัน’ แต่ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่เรพบตลอดเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมาก็คือ หนังสือที่อยู่ในห้องสมุดโรงเรียนชั้นประถมทั่วประเทศหรือเกือบทั่วประเทศมักจะเป็นของสำนักพิมพ์ซ้ำ ๆ กันอยู่เพียงสอง-สามแห่ง ผมขอให้ใครก็ตาม หน่วยงานใดก็ตามที่ปรารถนาจะได้ตัวเลขจริง ๆ ในเรื่องนี้ ลองระดมนักสำรวจสักห้าร้อยหรือพันคน ส่งไปยังห้องสมุดโรงเรียนประถมทุกแห่งทั่วประเทศพร้อม ๆ กันในทันที โดยไม่แจ้งล่วงหน้าแล้วจดยรายชื่อหนังสือที่มีอยู่มารวบรวมกัน หากค่าเฉลี่ย ถ้าหากจะให้สาแก่ใจเข้าไปอีก ก็เอาไปเปรียบเทียบกับใบเสร็จรับเงินที่โรงเรียนเบิกเงินจากกรมกองเพื่อซื้อหนังสือว่า ชื่อหนังสือในห้องสมุดกับใบเสร็จนั้นตรงกันหรือไม่ และหนังสือในช่วงสิบปีที่ผ่านมา มีราคาถูกแพงอย่างไร คุณภาพการพิมพ์เป็นอย่างไร หนังสือในระยะสิบปีที่ผ่านมา ยังหลงเหลืออยู่ในห้องสมุดก็เปอร์เซ็นต์ สภาพอย่างไร และที่สำคัญ น่าเสียดาย ดูเหมือนจะยังไม่เคยมีใครพยายามวิจัยว่า หนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุดโรงเรียนชั้นประถมทั่วประเทศนั้นเหมาะแก่เด็กวัยต่าง ๆ เพียงไหน---ปัญหาที่ถามข้างต้นว่า จะใช้มาตรฐานของใครวัด ตอบได้ไม่ยากหรอกครับ ลองหันซ้ายหันขวาไปดูประเทศเพื่อนบ้านก็แล้วกัน เลือกรมาตรฐานการอ่านของประเทศเพื่อนบ้านมาสักประเทศ จะเลือกประเทศไหนตามใจคุณ สิงคโปร์ มาเลเซีย หรือจะเลือกพม่า ลาว เขมร ก็แล้วแต่มาตรฐานความคิดของแต่ละคน

สารคดี : ฟังแล้วดิฉันเริ่มสงสัยว่า ระบบการคัดเลือกหนังสือของสำนักงานประมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) มีหลักเกณฑ์อย่างไรคะ

คุณมกุฎ : ผมไม่ทราบหลักเกณฑ์ แต่ทราบว่ามีกรรมการคัดเลือกแล้วพิมพ์เป็นรายชื่อ

“ในตัวเด็กทุกคน
มีเมล็ดพันธุ์แห่งการอ่าน
อยู่แล้วครับ
ถ้าเราดูแลให้ดี รดน้ำ
ให้ปุ๋ยที่ถูกต้อง เหมาะสม
เมล็ดพันธุ์นั้นก็งอกงามเติบโตได้
แต่มีคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวก็ล้านคน
ในประเทศนี้ ที่ทุกวันนี้
พอพ้นระบบโรงเรียนมาได้
เขาไม่อ่านหนังสืออีกเลย
เพราะอะไร รู้ไหมครับ---
เพราะคนพวกนี้
ไปเจอปุ๋ยปลอมปน ปุ๋ยเทียม
ปุ๋ยค้างสต็อก ไร้คุณภาพ
ที่ซื้อมาในราคา
นับร้อยล้านบาท”

แจกจ่ายแก่โรงเรียน ให้โรงเรียนติดต่อสั่งซื้อจากสำนักพิมพ์ วิธีการเช่นนี้หากดูผิวเผิน ก็เป็นเรื่องปรกติธรรมดา แต่ถ้าพิจารณาให้ดี ย้อนกลับไปตั้งแต่ปีแรกที่เริ่มต้นซื้อ หนังสือเข้าห้องสมุด สปช. ด้วยวิธีนี้ จนถึงบัดนี้ ขอให้นับว่าก็ปีแล้ว ใช้จ่ายเงินไปก็พัน ล้านบาทแล้ว !

สารคดี : อย่างนี้ก็อาจจะมองได้ว่า การที่คุณมกุฎถูกขึ้นมาไว้อะไรเรื่องนี้ เพราะว่าสำนักพิมพ์ผีเสื้อเสียผลประโยชน์ หนังสือของสำนักพิมพ์ผีเสื้อไม่เคยติดเข้าไปในรายชื่อหนังสือที่โรงเรียนควรซื้อเลย ก็ได้ใช้ไหมคะ

คุณมกุฎ : ครับ ต้องมีคนคิดเช่นนั้นแน่ ๆ ก่อนจะตัดสินใจให้สัมภาษณ์ ผมได้คิดไตร่ตรองเรื่องนี้มาแล้ว ผมจะเล่าอย่างนี้ก็แล้วกันนะครับว่า เมื่อปี ๒๕๕๒ วันที่ที่กระทรวงศึกษาธิการระบุว่า หนังสือสามเล่มของสำนักพิมพ์ผีเสื้อได้รับคัดเลือกให้เป็นหนังสืออ่านประจำห้องสมุดของเด็กนักเรียนชั้นประถม สองเล่มในจำนวนนั้นคือ ‘ชุดประดาน้ำและผีเสื้อ’ กับ ‘เศรษฐีสอนลูก’ สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ มีโรงเรียนประถมนับร้อยแห่งสั่งซื้อหนังสือสองเรื่องนี้เข้ามายังตัวแทนจำหน่ายของเรา ถ้าคิดในแง่การค้าและผลประโยชน์ก็น่ายินดี เพราะเมื่อหนังสือขายได้ก็ได้เงิน แต่ผมตกใจมาก เพราะเรารู้ดีว่าเรื่อง ‘เศรษฐีสอนลูก’ นั้นเป็นหนังสือที่ใช้เรียนระดับปริญญาตรีและโทในประเทศญี่ปุ่น ส่วนเรื่อง ‘ชุดประดาน้ำและผีเสื้อ’ เท่าที่ผมทราบ มีนักศึกษาปริญญาโทมาปรารภกับผู้แปลว่าเป็นหนังสือที่อ่านยาก ไม่ค่อยเข้าใจ ต้องตีความ แต่กระทรวงศึกษาธิการกลับแนะนำให้เป็นหนังสือสำหรับห้องสมุดโรงเรียนชั้นประถม โดยพิจารณาเนื้อหาอย่างละเอียดแค่ไหนอย่างไร ผมไม่ทราบ แต่มั่นใจได้ว่า หากเด็กชั้นประถมที่เพิ่งเริ่มอ่านหนังสือ ได้มาอ่านหนังสือสองเล่มดังกล่าวเข้า โอกาสที่เขาจะเบื่อหนังสือนั้นมีมากทีเดียว ดีไม่ดีอาจจะพาลเกลียดไปเลยก็ได้ ดังนั้น ในฐานะที่สำนักพิมพ์ผีเสื้อคำนึงถึงมนุษย์ผู้มีความสำคัญต่อโลกที่เราเรียกกันว่า ‘เด็ก’ และเห็นว่าการป้อนสิ่ง ‘ไม่เหมาะสม’ ให้เด็กนั้น เป็นการบั่นทอนอนาคตการอ่านของเขา เราเฝ้าฝัน ครุ่นคิด และพยายามมาตลอดเวลานับสิบ ๆ ปีว่าจะทำอะไรให้เด็กหลงใหลหนังสือตั้งแต่เยาว์วัย---แล้วกลับมาเกิดเรื่องเช่นนี้ เราเชื่อว่าการส่งหนังสือสองเล่มนี้ไปยังห้องสมุดโรงเรียนชั้นประถมจะเป็นผลเสียต่อเด็กมากกว่า สำนักพิมพ์ผีเสื้อจึงระงับการพิมพ์หนังสือทั้งสองเล่มชั่วคราว เพื่อให้ผ่านพ้นช่วงเวลาการสั่งซื้อไปเสียก่อน

อย่างไรก็ตาม การที่ผมคิดเรื่องสถาบันหนังสือแห่งชาติ และทุ่มเททำทุกสิ่งทุกอย่างมาเป็นเวลา ๘ เดือนนี้ ผมขอประกาศให้สาธารณะรับรู้ไว้ ณ ที่นี้ว่า ถ้าวันใดวันหนึ่งเรื่องนี้เกิดเป็นจริงขึ้นมา สำนักพิมพ์ผีเสื้อจะไม่เกี่ยวข้องด้วย หากการมีหนังสือของสำนักพิมพ์เข้าไปอยู่ในห้องสมุดโรงเรียนแล้วเกิดข้อครหา ก็อาจจะบงกชเสียตั้งแต่ต้นว่า สำนักพิมพ์ผีเสื้อไม่อยู่ในสารบบก็ได้ ผมไม่เดือดร้อนอะไร

จะให้ยืนยันแค่ไหน บอกอย่างไรจึงจะเชื่อว่าสิ่งที่ผมพูดนี้เป็นความจริง---ผมไม่ได้คิดไม่ได้ทำสิ่งเหล่านี้เพื่อตัวเองหรือเพื่อสำนักพิมพ์ของตัวเอง เพราะถึงจะมีใบสั่งมากมายอย่างไร สำนักพิมพ์ผีเสื้อก็พิมพ์หนังสือออกมาปีละมาก ๆ ไม่ได้อยู่ดี แต่ผมรู้สึกละอายใจถ้าไม่ได้ทำเรื่องนี้ เพราะผมรู้ดีทุกอย่างว่าเกิดอะไรขึ้นในวงการนี้อย่างน้อยก็ตลอดเวลา ๓๐ ปีที่ผ่านมา และมาบัดนี้ผมรู้ดีด้วยว่าจะแก้ไขได้อย่างไร คงจะเป็นบาปติดตัวผมไปทุกภพชาติหากผมอยู่เฉย ๆ โดยไม่ได้ทำอะไร ทั้ง ๆ ที่สามารถทำได้ หรือแม้จะเป็นเพียงการเริ่มคิดและบอกให้สังคมรับรู้---

สารคดี : คุณมกุฎทำสิ่งนี้เพื่ออะไรคะ

คุณมกุฏ : ตอบง่าย ๆ อย่างนี้ ก็แล้วกันว่า การทำงานครั้งนี้ผมรู้สึกเหมือนสร้างถนน ผมต้องการเพียงแต่ว่าจะทำอะไรให้มีถนนสายการอ่านเกิดขึ้นแล้วก็ให้ทุกคนเดินไปเดินไป เดินกันไป โดยที่ไม่ต้องบอกไม่ต้องเขียนป้ายประกาศว่าถนนสายนี้ชื่ออะไร และใครเป็นคนคิดสร้างขึ้น

สารคดี : กลับมาที่เรื่องสถาบันหนังสือแห่งชาติจากปัญหาต่างๆ ที่คุณชี้มา คุณมกุฏคิดว่า การมีสถาบันหนังสือแห่งชาติจะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไรคะ

คุณมกุฏ : ขอผมพูดถึงปัญหาที่สำรวจพบต่ออีกสักนิดได้ไหมครับ

สารคดี : ยังมีอีกหรือคะ

คุณมกุฏ : การจะแก้ปัญหาเกี่ยวกับการอ่าน เกี่ยวกับหนังสือ นั้น ควรจะต้องหยิบยกปัญหาทุกอย่างมารวมกันเสียก่อน เพื่อจะมองเห็นได้อย่างรอบด้านจริงๆ แต่อย่าเพิ่งลืมว่า นี่เรากำลังพูดถึงการอ่านของเด็กไทยส่วนใหญ่ของประเทศนี่นะครับ ผมเชื่อว่า อาจมีข้อถกเถียงโต้แย้งบ้างว่า ถ้าหนังสือในห้องสมุดไม่ดี ไม่มีคุณภาพ ก็ไปหาซื้ออ่านเอาเองก็ได้ หนังสือดี ๆ มีถมไป ทว่าสำหรับเด็กในชนบท สำหรับพ่อแม่ที่ยากจน สำหรับคนส่วนใหญ่ในประเทศไทย คิดอย่างนั้นไม่ได้หรอกครับ ขณะที่พวกเราที่มีวิชาความรู้ มีสติปัญญา เราเรียกร้องว่า ส่งเสริมการอ่านสิ ส่งเสริมการเรียนรู้ของลูกหลานสิ ให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเลือกหาหนังสือ จัดสัปดาห์ส่งเสริมการอ่านขึ้น จัดสัมมนาให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียน หรืออะไรทำนองนั้น แต่นั่นก็คงจะนึกภาพออกนะครับว่าทำได้เฉพาะในเมือง ระหว่างกลุ่มผู้มีฐานะดี มีอันจะกิน กลุ่มผู้มีการศึกษา แต่คนส่วนใหญ่ในต่างจังหวัด ในชนบท หรือแม้แต่คนในเมืองที่ยากจนที่หาเช่ากินค่า พวกเขาอาจจะนั่งทำตาปริบ ๆ คิดว่าเฮ้ยนี่จะเอาอะไรกินเข้าไป พรุ่งนี้จะมีงานให้ทำไหม หรือทำงานหมดวันแล้วจะเหลือเงินกลับบ้านก็บาท

เอาละ จากคำถามใหญ่ที่ว่า เด็กไทยไม่อ่านหนังสือเพราะอะไร ผมตั้งข้อสมมุติฐานไว้สองข้อคือ ขาดการส่งเสริมการอ่าน และไม่มีหนังสือดีพอให้เด็กอ่าน เมื่อสักครู่เราพูดถึงพ่อแม่ พูดถึงห้องสมุด พูดถึงโรงเรียนไปแล้ว นั่นคือ การตอบสมมุติฐานข้อแรก คือ สังคมไทยขาดการส่งเสริมการอ่านใช่ไหม ทีนี้ มาดูอีกข้อหนึ่ง คือ เราขาดแคลนหนังสือที่ดีหรือเปล่า หนังสือในที่นี้ ผมหมายถึงหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนนะครับ

มีงานวิจัยอยู่สองชิ้นที่ผมคิดว่ามีประโยชน์ต่อสังคมไทยอย่างยิ่ง นั่นคือ งานวิจัยเรื่อง ‘หนังสือดี ๑๐๐ ชื่อเรื่องสำหรับเด็กและเยาวชนไทยควรอ่าน’ และ ‘๕๐๐ เล่มหนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชน’ ไม่ต้องถามไปไกลถึงขั้นว่าจะต้องมีงานวิจัยว่าด้วยหนังสือดีอีกกี่ร้อยเล่มกัน เด็กไทยถึงจะอ่านหนังสือ แต่เราลองมาดูที่ตัวงานวิจัยทั้งสองชิ้นนี้กัน จากงานวิจัยทั้งสองชิ้น ผมและผู้ช่วยได้ทำงานต่อออกไปจากการวิจัยเดิมเพื่อจะหาตัวเลขและความเป็นจริงว่า นักเขียนที่ปรากฏชื่อในงานวิจัยทั้งสองนั้น มีกี่คนที่ยังมีชีวิตอยู่และเท่าที่มีชีวิตอยู่นั้น มีสักกี่คนที่ยังคงทำงานอย่างต่อเนื่อง มีกี่คนที่เขียนเรื่องเด็กเพียงเรื่องเดียวตลอดชีวิต และที่สำคัญมีกี่คนที่เป็นนักเขียนเรื่องสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง---

ผมพอจะบอกได้โดยยังไม่มีตัวเลขชัดเจนในขณะนี้ว่า ความจริงก็คือ เราขาดแคลนหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน เท่านั้นไม่พอ เรายังขาดแคลนนักเขียนเรื่องสำหรับเด็กและเยาวชนมาก ผมจะไม่พูดถึงรายละเอียดเกี่ยวกับนักแปล เรื่องบรรณาธิการต้นฉบับ และนักวิจารณ์ที่ทำงานด้านวรรณกรรมเยาวชน ซึ่งเป็นส่วน

“สิ่งสำคัญที่ผมอยากให้ทุกคน
ในประเทศนี้สนใจกันอย่างจริงจัง
ก็คือ เรื่องการตั้งชื่อหนังสือ
เข้าสู่ห้องสมุดโรงเรียนประถม
โหดร้ายมากนะครับ
ถ้ามีการซื้อหนังสือค้างสต็อก
ไม่สนใจเนื้อหา ไม่สนใจคุณภาพ
ไม่สนใจอะไรเลย
ให้เด็กในโรงเรียนประถมอ่าน
เด็กในวัยซึ่งควรจะก้าวเข้าสู่
โลกแห่งการอ่าน
อย่างสนุกสนาน ยินดี พอใจ
ควรจะต้องได้อ่านสิ่งที่ดีงาม
ทำให้สติปัญญาออกงาม
รู้จักคิดอย่างทันโลก
รู้จักฝัน รู้จักจินตนาการ”

ประกอบสำคัญยิ่งของการทำ ‘หนังสือดี’ รายละเอียดเหล่านั้นจะมีอยู่ในเอกสารที่ผมกำลังทำขึ้นนี้

องค์ประกอบสำคัญอีกส่วนหนึ่งของหนังสือดีที่ผมอยากพูดถึง คือ ขั้นตอนการผลิต หมายถึงการใส่ใจเรื่องกระดาษ หมึกพิมพ์ หรือแม้แต่การออกแบบขนาดของตัวอักษร ช่องไฟ เนื้อที่ว่างระหว่างหน้า ซึ่งล้วนมีผลต่อเด็ก นับตั้งแต่ผลกระทบต่อสายตา ผลทางจิตใจ แรงจูงใจ แรงกระตุ้น สิ่งเร้า และผลต่อเนื่องในการเกิดรสนิยมแห่งการมองเห็นสิ่งซึ่งเรียกว่า ‘หนังสือ’ และ ‘การอ่าน’

ผมคลุกคลีกับหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนมานานพอสมควร ผมเฝ้าดูหนังสือจำนวนมากที่ออกสู่ตลาด พูได้ทีเดียวว่าหนังสือสำหรับเด็กบางเล่มผู้ผลิตไม่เคยคำนึงเลยว่า การออกแบบหนังสือสำหรับเด็กแต่ละวัยควรเป็นเช่นไร ยิ่งในยุคหลังเมื่อคอมพิวเตอร์เข้ามา เราก็ตื่นเต้นไปกับโปรแกรมต่างๆ กระทั่งใส่ทุกอย่างเข้าไปในการออกแบบหนังสือ หนังสือบางเล่มละอะไปหมด ใช้ตัวหนังสือแบบต่างๆ นับสิบแบบ เราไม่ได้ปูพื้นฐานเรื่องความงาม รสนิยมที่ดีงามเกี่ยวกับหนังสือให้เด็กเลย ยิ่งหนังสือนอกเวลาเรียนด้วยแล้ว หลายเล่มพิมพ์ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ตัวขาด หน้าเบี้ยว ก็ไม่เคยแก้ไข ยิ่งภาพปกยิ่งแล้วใหญ่ คิดดูสิว่า ‘ทุ่งมหาราช’ วรรณกรรมคลาสสิกของไทยเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าชั้นครู แต่รูปปกเป็นภาพเด็กหญิงชายกำลังวิ่งเล่นว่าในทุ่งหญ้า ซึ่งเอามาจากรูปประกอบของหนังสือเรื่องอื่นอีกที ไอ้โฮ เด็กไทยจะมีรสนิยมทางศิลปะไปทางไหนกันเล่า ยังไม่ต้องอ่านด้วยซ้ำไป แคเห็นก็บ้าแล้ว

ของแบบนี้มันซึมซับเข้าไปโดยไม่ต้องสอนนะครับ และติดแน่นอยู่ในใจ ในความทรงจำ ในอุปนิสัย ขอให้เชื่อเถิดว่า ถ้าเราผลิตหนังสือดีๆ ให้เด็กอ่านให้เด็กเห็นตั้งแต่วัยเยาว์ เริ่มจากชั้นอนุบาลชั้นประถมหนึ่งเลยทีเดียว เมื่อเขาโตขึ้น เด็กเหล่านี้จะมีรสนิยมเรื่องความงาม เรื่องศิลปะ ความประณีต ความละเอียดอ่อน แทบไม่ต้องสอนกันเลย

สิ่งหนึ่งที่ผมพยายามทำก็คือ การศึกษาอย่างรอบด้านเกี่ยวกับองค์ประกอบของหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือสำหรับเด็ก ยิ่งเด็กเล็กเท่าใดยิ่งต้องพิถีพิถันและใช้ความคิดพิจารณามากขึ้นเท่านั้น--คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยนึกถึงหรือกว่ากระดาษบางชนิดมีฝุ่นกระดาษ ฝุ่นละอองกระดาษทำให้เด็กที่มีเชื้อจุกก่อนบางเกิดอาการระคายเคือง บางคนแพ้เชื้อกระดาษทำให้เกิดอาการภูมิแพ้ขนาดหนัก อาจจะต้องขึ้นหายใจไม่ออก นี่เฉพาะเรื่องภูมิแพ้ นอกจากนั้นผมยังพยายามศึกษาเรื่องค่าสะท้อนแสงของกระดาษแต่ละชนิด กระดาษฟอกสีและไม่ฟอกสี หรือฟอกสีแต่น้อย สีหมึกพิมพ์ที่ใช้ ซึ่งจะมีผลต่อสายตา รวมทั้งขนาดรูปเล่ม แม้แต่ตำแหน่งของเลขหน้า ก็ต้องศึกษาอย่างหาเหตุผลว่าทำไมจึงไม่เอาเลขหน้าไว้ด้านใน ทำไมจึงมีชื่อหนังสือและชื่อผู้เขียนกำกับไว้ตรงเลขหน้า--มีเรื่องต่างๆ มากมายเกี่ยวกับหนังสือและสิ่งเกี่ยวข้องทั้งปวงที่เราจะต้องศึกษาค้นคว้าต่อไป เพื่อให้คำว่า ‘พัฒนาหนังสือ’ มีความหมายจริงจังกขึ้นมา

สารคดี : กลับไปที่เรื่องงานวิจัยหนังสือสำหรับเด็กที่คุณมกุฎเอามาศึกษาต่อยอดอีกสักนิดนะคะ ดิฉันอยากแย้งว่าเด็กไม่จำเป็นต้องอ่านเฉพาะงานที่พะยี่ห้อว่าเป็นงานสำหรับเด็กและเยาวชนเท่านั้นคะ

คุณมกุฎ : ถูกต้อง ถ้าเด็กคนนั้นมีผู้ใหญ่คอยชี้แนะแนวทางว่าหนังสือเล่มใดควรอ่านเล่มใดยังไม่เหมาะแก่วัย แต่จะมีเด็กไทยสักกี่คนที่โชคคืออย่างนั้น รู้ให้ครับว่า การที่เด็กสักคนต้องอ่านหนังสือที่ไม่เหมาะสมแก่วัยของตนนั้น เท่ากับเป็นการทำลายอนาคต

“ครูหรือใครก็ตามที่ทำหน้าที่
สั่งซื้อหนังสือเข้าห้องสมุด
จะต้องตอบคณะกรรมการ
ของสถาบันหนังสือแห่งชาติ
และตอบสาธารณชนให้ได้ว่า
เหตุใดจึงสั่งซื้อหนังสือของ
สำนักพิมพ์เพียงแห่งเดียว
เหตุใดจึงสั่งซื้อหนังสือ
ที่ไม่เคยมีขายในท้องตลาด
เหตุใดจึงสั่งซื้อหนังสือ
ที่ไม่เหมาะสมแก่วัยของเด็กเข้าไป
ที่สำคัญ เหตุใดครูจึงสั่งซื้อหนังสือ
ในราคาเต็ม ทั้งๆที่
ในวงการหนังสือรู้กันดีว่า
หากสั่งซื้อหนังสือจำนวนมาก
จะมีส่วนลดมากมาย
หลายสิบเปอร์เซ็นต์”

การอ่านของเขาให้พังทลายลงอย่างน่าเศร้าที่สุด คิดดูสิ หากเด็กคนหนึ่งต้องอ่านหนังสือที่น่าเบื่อ อ่านไปแล้วก็ไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ ไม่สนุกเพลิดเพลิน เล่มแรก เล่มที่สอง ที่สาม และเล่มแล้วเล่มเล่า หนังสือจะกลายเป็นยาขมหรือสิ่งน่าชิงชังสำหรับเขาทันทีนะครับ เห็นหนังสือเมื่อไรจะเบือนหน้าหนีเขียวละ พอพ้นระบบโรงเรียนมาได้ก็อย่าได้หวังเลยว่าเขาจะชวนขวยอ่านหนังสืออีก

สารคดี : ฟังไปฟังมา ดิฉันเริ่มสงสัยว่า หรือสังคมไทยเป็นสังคมที่ไม่อ่านหนังสืออยู่แล้วคะ

คุณมกุฏ : ไม่จริงครับ ความต้องการอ่านหนังสือนั้นมีอยู่ ผมเชื่ออย่างนั้น ไม่เช่นนั้นแล้ววรรณกรรมเยาวชนเรื่องดังของต่างชาติที่แปลเป็นภาษาไทยคงขายไม่ได้นับแสนเล่มเพียงชั่วข้ามเดือนหรอก ผมเชื่อนะครับว่า นักเขียนไทยที่มีความสามารถเขียนเรื่องได้ดีสนุก ให้เด็กชอบเด็กหลงใหลนั้นมีอยู่ เพียงแต่ว่าอาจจะยังไม่ได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมกันอย่างเต็มที่ทั้งด้านรายได้ที่จะยังชีพ เรื่องแหล่งข้อมูลความรู้ต่าง ๆ

ความจริงผมไม่อยากเทียบกับเรื่องฝรั่งเลย แต่หากพิจารณาเรื่องสำหรับเด็ก หรือวรรณกรรมเยาวชนของฝรั่งแล้ว เราจะเห็นว่าเขาคำนึงถึงข้อมูลความรู้ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะละเลยไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านใด จิตวิทยา หรือวิชาความรู้ ศาสตร์แขนงอื่น ๆ ไม่ใช่มีแต่โครงเรื่อง มีการดำเนินเรื่องแล้วหักมุม เรื่องบางเรื่องมีอิทธิพลขนาดที่เปลี่ยนวิถีชีวิตของเด็กได้ทีเดียว อย่างเช่น นักบินอวกาศและนักวิทยาศาสตร์อวกาศบางคนของสหรัฐฯ เคยให้สัมภาษณ์ว่า เขาปักใจมั่นว่าจะทำงานเกี่ยวกับอวกาศหลังจากได้อ่านเรื่อง ‘ลิปต์มหัศจรรย์’ ของ โรอัลด์ ดาห์ล ซึ่งเขียนถึงการท่องอวกาศก่อนที่มนุษย์จะสามารถสร้างสถานีอวกาศได้จริงเสียอีก---เห็นไหมครับ หนังสือหนึ่งเล่มสามารถกำหนดชีวิตคนสำคัญของโลกได้ทีเดียว

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง นอกจากนักเขียนเรื่องเด็กและเยาวชนของไทยไม่ค่อยชอบค้นคว้าหาข้อมูลแล้ว ที่เราจะพบมากที่สุดก็คือ หนังสือส่วนมากยังคงวนเวียนอยู่กับการสั่งสอนเรื่องคุณธรรม ความดี ความซื่อ ความกตัญญูรู้คุณ จนกลายเป็นสูตรสำเร็จว่าหนังสือทำนองนี้จะได้รับรางวัล มักจะได้รับเลือกให้เข้าห้องสมุด

การกล่าวว่า ‘นักเขียนเรื่องสำหรับเด็กไม่ใช่ผู้ทำหน้าที่สอนเรื่องความดีงาม’ นั้นผมไม่เห็นด้วยหรอกนะครับ ผมกลับเห็นชอบด้วยซ้ำที่จะสอนเรื่องคุณธรรม เรื่องความดีงาม ความมีน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล หรือแม้แต่ศีลธรรม แต่ทว่านักเขียนจะต้องใช้วิธีที่แยบยล ต้องสามารถแทรกสาระในเนื้อหาได้อย่างสนุก โดยไม่ให้เด็กรู้สึกว่าการกำลังอ่านตำรา หรือคำสอนอันน่าเบื่อ---ในขณะที่นักเขียนของต่างชาติทำเรื่องเหล่านี้ได้ผลดีมาก แต่เรามีปัญหา ดูไปก็เหมือนกับว่านักเขียนเรื่องสำหรับเด็กของเราไม่ได้พยายามคิดให้รอบด้าน ไม่วางแผนการเขียน และนึกคิดไปไม่ไกลไม่กว้างว่าหนังสือสำหรับเด็กนั้นสำคัญอย่างไร

หรือถ้าจะพูดถึงบรรณาธิการต้นฉบับ มีสำนักพิมพ์ที่แห่งที่นึกถึงเรื่องนี้ มีใครบ้าง ที่เห็นความสำคัญของการตรวจแก้ต้นฉบับ มิใช่เพื่อให้ข้อมูลถูกต้องเท่านั้น แต่ด้านภาษาด้วย ถ้าเราไม่ประณีตเรื่องภาษาในหนังสือเด็ก ใช้ภาษาในหนังสือเด็กอย่างผิด ๆ ก็เท่ากับสอนให้เขามักง่ายในการใช้ภาษาตั้งแต่ต้นทีเดียว เช่นเดียวกับที่เรานึกถึงเรื่องศิลปะของรูปแบบ แม้กระทั่งสีสรรพ์

ฟังมาอย่างนี้ คุณคิดว่าถึงเวลาหรือยังที่จะต้องมีการจัดระดมความคิด หรือเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนว่าด้วยวรรณกรรมเยาวชน ว่าด้วยการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก

รวมทั้งสังคายนาระบบการจัดซื้อหนังสือเข้าห้องสมุดโรงเรียนกันอย่างจริงจังเสียที---

ไม่เพียงเท่านั้นนะครับ อย่าเพิ่งเหนื่อย ผมจะบอกอะไรให้ มีเรื่องสำคัญยิ่งยวดอย่างหนึ่งที่เราจำเป็นต้องทำโดยรีบด่วนพร้อมๆ กับโครงสร้างนี้ คือ การเก็บข้อมูลเรื่องราวจากนักเขียนที่ 'อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้' ของประเทศไทย ขอขำนะครับ 'นักเขียนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้' หรือชาวบ้าน นักเล่านิทานตำนานทั้งหลาย ซึ่งเป็นชุมทรัพย์มหิมาค้ำมหาศาลที่กำลังสูญสลายหายไปทุกขณะโดยไม่มีใครเฉลียวใจนึกไม่ถึง และถ้าไม่เริ่มลงมือวันนี้ อีกไม่นานก็จะไม่เหลืออะไรเลย---

สารคดี : ถ้าอย่างนั้น ตามได้หรือยังคะว่า หากรัฐบาลก่อตั้งสถาบันหนังสือแห่งชาติขึ้นมาจริง สถาบันฯ จะทำอะไรทั้งเรื่องการส่งเสริมการอ่าน และเรื่องคุณภาพของหนังสือ การส่งเสริมนักเขียนและคนในสายงานหนังสือ

คุณมกุฏ : ผมคิดอยู่ตลอดเวลาครับว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต้องทำโดยรีบด่วน แต่ลำพังความคิดและข้อเสนอของผมนั้นไม่อาจเป็นผลสำเร็จได้หรอกครับ หากไม่ระดมสรรพความรู้ความคิดมาช่วยกันทำให้เป็นจริงเป็นจัง อย่างเป็นอิสระอาดและด้วยความปรารถนาดีจริงใจเป็นที่ตั้ง

สถาบันหนังสือแห่งชาติควรจะเป็นหน่วยงานอิสระ เพื่อปลอดจากการเมือง ผมขอขำนะครับว่า นี่เรากำลังพูดถึงเรื่องสติปัญญาของประเทศชาติ ถ้าจะมีการแทรกแซง มีการผูกขาด เพื่อผลประโยชน์ของคนหรือกลุ่มคนในกลุ่มคนหนึ่ง อนาคตของชาติจะเป็นเช่นไร

สิ่งสำคัญที่ผมอยากให้ทุกคนในประเทศนี้สนใจกันอย่างจริงจังก็คือ เรื่องการสั่งซื้อหนังสือเข้าสู่ห้องสมุดโรงเรียนประถม โหดร้ายมากนะครับ ถ้ามีการซื้อหนังสือค้างสต็อก ไม่สนใจเนื้อหา ไม่สนใจคุณภาพ ไม่สนใจอะไรเลย ให้เด็กในโรงเรียนประถมอ่าน เด็กในวัยซึ่งควรจะก้าวเข้าสู่โลกแห่งการอ่านอย่างสนุกสนาน ยินดี พอใจ ควรจะต้องได้อ่านสิ่งที่ดีงาม ทำให้สติปัญญาองกงาม รู้จักคิดอย่างทันโลก รู้จักฟัน รู้จักจินตนาการ แล้วทุกปีเราต้องเสียเงินงบประมาณปีละตั้งกี่สิบล้านบาทไปในการซื้อหนังสือซึ่งไม่เคยปรากฏโฉมในตลาดทั่วไป ไม่เคยมีใครเห็นในร้านหนังสือ สาธารณชนไม่รู้ว่าหนังสือเหล่านั้นมีเนื้อหาสาระอย่างไร ทำกันราวกับว่า การซื้อหนังสือเข้าห้องสมุดเป็นราชการลับ จนคนไม่น้อยที่อยู่ในวงการหนังสือไม่เคยรู้เลยว่า กระบวนการเลือกสรรหนังสือเข้าห้องสมุดทำกันอย่างไร ทำกันตอนไหน ทำไม่จึงไม่ใช้วิธีประกาศให้กว้างออกไป และเหตุใดจึงไม่ออกสำรวจหาหนังสือดีกันเองบ้าง---สถาบันหนังสือแห่งชาติจึงควรจะต้องมีบทบาทหน้าที่อย่างหนึ่งที่จะดูแลเรื่องหนังสือในห้องสมุดโรงเรียนเหล่านี้ จะต้องมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมากลั่นกรองหนังสือที่ครูเลือกมาจากรายชื่อของกระทรวงศึกษาธิการ และเปิดเผยต่อสาธารณะได้ว่า ทำไม่ถึงเลือกหนังสือเล่มนั้นให้เด็กอ่าน และประการสำคัญก็คือ จะประหยัดเงินงบประมาณให้แก่ประเทศชาติได้อย่างมหาศาล ถ้าโอนการจัดซื้อหนังสือสำหรับห้องสมุดโรงเรียนมาไว้ที่สถาบันหนังสือแห่งชาติ ประหยัดได้ตั้งแต่นาทีแรกที่รัฐบาลตัดสินใจทำเรื่องนี้ทีเดียว

สารคดี : การทำเช่นนั้นมิเท่ากับเป็นการสวนกระแสหรือคะ เพราะตอนนี้ดูเหมือนทุกสิ่งทุกอย่างจะมุ่งเน้นไปที่การกระจายอำนาจทั้งนั้น แต่แนวคิดเรื่องสถาบันหนังสือแห่งชาติของคุณกลับรวบรวมอำนาจกลับมาไว้ที่ศูนย์กลาง

คุณมกุฏ : ในประเทศที่ระบบการศึกษาเจริญกันหมดทั่วทุกหัวระแหงแล้ว สามารถใช้วิธีกระจายอำนาจได้หมดรวมทั้งด้านการศึกษา แต่ของเรามีพื้นฐานแค่ไหนต้องสำรวจ

ตัวเองก่อน การกระจายอำนาจที่แท้จริงนั้นย่อมมิได้หมายถึงเพียงการเป็นผู้ถือเงิน และซื้อสิ่งที่ต้องการได้ตามอำเภอใจ ไม่ว่าของที่ซื้อนั้นจะมีราคาแพงและด้อยคุณภาพเพียงใด หากแต่การกระจายอำนาจในทางการศึกษา น่าจะหมายถึงการกระจายอำนาจในการบริหารระบบวิธีการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับสภาพของเด็กและท้องถิ่นมากกว่า ซึ่งผมเห็นว่า ครูย่อมเป็นผู้รู้ดีที่สุดว่า หนังสืออย่างไร ชนิดใด เนื้อหาเช่นไรจะเหมาะสมแก่เด็กโรงเรียนของตน ผมยืนยันครับว่า ครูยังคงมีสิทธิ์ทุกประการในการสั่งซื้อหนังสือที่ครูต้องการและคิดว่าดีว่าเหมาะสม เพียงแต่ครูหรือใครก็ตามที่ทำหน้าที่สั่งซื้อหนังสือเข้าห้องสมุด จะต้องตอบคณะกรรมการของสถาบันหนังสือแห่งชาติและตอบสาธารณะให้ได้เท่านั้นเองว่า เหตุใดจึงซื้อหนังสือของสำนักพิมพ์เพียงแห่งเดียว เหตุใดจึงซื้อหนังสือที่ไม่เคยมีขายในท้องตลาด เหตุใดจึงซื้อหนังสือที่ไม่เหมาะแก่วัยของเด็กเข้าไปที่สำคัญ เหตุใดครูจึงซื้อหนังสือในราคาเต็ม ทั้งๆ ที่ในวงการหนังสือรู้กันดีว่า หากสั่งซื้อหนังสือจำนวนมากจะมีส่วนลดมากมายหลายสิบเปอร์เซ็นต์

ที่ผมบอกว่าจะเป็นการประหยัดงบประมาณได้อย่างมหาศาล ก็เพราะการสั่งซื้อหนังสือจากสำนักพิมพ์เป็นจำนวนมากนับพันเล่ม ย่อมสามารถต่อรองส่วนลดได้อย่างน้อย ๕๐ เปอร์เซ็นต์ หรือมากกว่านั้นเมื่อชำระเงินระยะสั้น นอกจากนี้ หากมีหน่วยงานดูแลเรื่องหนังสือนี้แล้ว ยังสามารถจัดระบบหนังสือ โดยการซื้อหนังสือจำนวนน้อยลงแต่หมุนเวียนกันอย่างมีประสิทธิภาพได้อีกด้วย ผมคิดว่า วิธีนี้จะเป็นการรักษาเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรี และตัดข้อครหาที่มีต่อครูหรือบุคลากรทางการศึกษาได้อีกด้วย---ผมอธิบายระบบวิธีจัดการเรื่องหนังสือที่คิดขึ้นใหม่เพื่อนำมาใช้เสริมกับระบบห้องสมุดถาวร เพื่อให้โรงเรียนประถมทุกแห่งในประเทศมีหนังสืออ่านเพิ่มขึ้นอย่างน้อย อีกครึ่งหนึ่งของจำนวนเดิม แต่เสียเงินน้อยลงกว่าเดิมไปแล้ว---“จ่ายเงินน้อยลง แต่เด็กได้อ่านหนังสือมากเล่มมากเรื่องขึ้น” ข้อความนี้ถูกต้องครับ และเป็นไปได้จริง เช่น ถ้าปีที่แล้ว ใช้เงิน ๑๐ บาท ได้หนังสือให้โรงเรียน ก. จำนวน ๑๐ เล่ม แต่ด้วยวิธีใหม่นี้จะเสียเงินเพียงประมาณ ๗ บาท ขณะที่ได้หนังสือราวๆ ๑๒ เล่ม

ว่ากันที่จริง มันจะต่างอะไรเล่ากับการที่ใครจะเป็นผู้ถือเงิน ในเมื่อตลอดระยะเวลา ๒๐-๓๐ ปีที่ผ่านมา ครูและบุคลากรทางการศึกษาหลายคนทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เคยได้ผลประโยชน์ แต่วิธีใหม่ก็คือ สถาบันเข้าไปช่วยให้ขั้นตอนการทำงานของครูสะดวกขึ้น รวดเร็วขึ้น ไปป้องกันครูทุกคนออกจากข้อครหา ต่อไปนี้จะไม่มีใครกล่าวหาครูทั้งหลายว่าคุณขี้โกงค่าหนังสือ เพราะวาสถาบันนี้จะช่วยปกป้องให้คุณ ถ้าจะมีการกล่าวหา สถาบันก็จะต้องรับผิดชอบ คนของสถาบันต้องพร้อมที่จะเดินเข้าคุก หากมีการกล่าวหาเรื่องโกงค่าหนังสือ แต่ในส่วนปริมาณและความต้องการหนังสือเล่มไหนก็แล้วแต่ที่ห้องสมุดต้องการ คุณบอกได้เลย เป็นหน้าที่ของสถาบันที่จะจัดหาให้ตามรายการและตามงบประมาณ โดยคุณไม่ต้องวิตกเรื่องข้อกล่าวหาเรื่องการรับสินบนต่างๆ

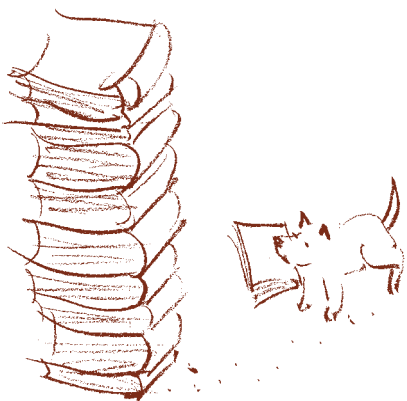
ดังนั้น การที่จะให้หน่วยงานของสถาบันหนังสือแห่งชาติซึ่งต่อไปนี้จะรับผิดชอบทุกเรื่องเกี่ยวกับหนังสือโดยตรง เป็นผู้จัดซื้อ จึงไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ของครูหรือใครเลยสักนิดเดียว ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรจะยินดีด้วยซ้ำ เพราะต่อไปจะไม่มีใครกล่าวหาได้อีก

สารคดี : ปัญหาอยู่ที่ระบบการจัดซื้อจริง ๆ หรือคะ

คุณมกุฏ : อยู่ที่เรื่องนี้นี่ส่วนหนึ่ง ถ้าแก้เรื่องนี้ได้ก็จะทำให้ส่วนอื่นเติบโตอย่างน่าอัศจรรย์ใจ

“สถาบันหนังสือแห่งชาติ
จะต้องมีบทบาทหน้าที่
อย่างอื่นอีกมากมาย
รวมทั้งสร้างเครือข่าย
ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่น
ในลักษณะที่สามารถปฏิบัติได้จริง
และเป็นผลระยะยาว
ไม่ใช่เพียงทำหน้าที่ซื้อหนังสือ
สถาบันหนังสือแห่งชาติ
จะต้องทำหน้าที่ส่งเสริมการอ่าน
ต้องทำหน้าที่ผลิต และส่งเสริม
นักเขียน นักแปล
บรรณาธิการต้นฉบับ
และวิชาชีพทั้งหลายทั้งปวง
ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต
หนังสือสำหรับเด็ก และเยาวชน”

ผมเดิมพันด้วยชีวิตทีเดียวว่า สังคมไทยจะพลิกผันไปในทางที่ดีอย่างเห็นได้ชัดเพียง
ช่วงเวลาไม่ถึงสิบห้าปี แทนที่จะเป็นห้าสิบปี นับจากดำเนินการเรื่องนี้อย่างจริงจัง
สารคดี : หมายความว่า สถาบันหนังสือแห่งชาติก่อตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลเรื่องการสั่งซื้อ
หนังสือเข้าห้องสมุดโรงเรียนประถมเท่านั้นหรือคะ

คุณมกุฏ : ไม่ใช่เท่านั้นครับ ผมอยากเปรียบเทียบอย่างนี้นะว่า ทุกปี เรานำเงินบ-
ประมาณราว ๑๐๐ ล้านบาทมาซื้อถั่วกิน โดยไม่ได้ดูเลยว่า ถั่วนั้นมีคุณภาพอย่างไร
เน่าเสีย สิบ เที้ยว ไม่ได้คุณภาพหรือไม่ แต่ในวันนี้ เราจะตั้งสถาบันถั่วแห่งชาติขึ้นมา
แล้วนำเงินนั้นส่วนหนึ่งมาซื้อถั่วด้วยวิธีการใหม่ แล้วอีกส่วนยังเอาไปลงทุนซื้อที่ดิน
เพื่อปลูกถั่วของเราเอง ศึกษาวิจัยเพื่อบำรุงพันธุ์ถั่วในทุกทางเพื่อมีถั่วดี ๆ เก็บกินได้
ทุกปี ไม่ต้องทุ่มเงินซื้อถั่วกินทุกปี หรือถ้าจะเสียเงินซื้อก็ขอให้ได้ชื่อว่าซื้อถั่วพันธุ์ดี
รสอร่อย ไม่ใช่ซื้อถั่วเน่า เหม็นหืน หรือซื้อถั่วมีเชื้อรามาให้เด็กกิน---ถั่วมีเชื้อราคือ
จุดเริ่มต้นของมะเร็งไงครับ !

งบประมาณนับร้อยล้านบาทที่เราเสียไปกับการจัดซื้อหนังสือเข้าห้องสมุดก็
เช่นเดียวกัน จะต้องจัดการเสียใหม่ให้ถูกเรื่อง แล้วแปรเปลี่ยนงบประมาณส่วนหนึ่งมา
เป็นงบลงทุน ลงทุนอะไร? คือลงทุนสร้างคนขึ้นมา คนที่จะผลิตหนังสือดีทั้งนักเขียน
นักแปล บรรณาธิการต้นฉบับ และคนในระบบวงจรหนังสือทั้งหมด รวมทั้งการส่งเสริม
การอ่านกันอย่างจริงจัง ให้มากกว่าการจัดซื้อหนังสืออะไรก็ไม่รู้เข้าห้องสมุดปีแล้วปีเล่า
ผมจะบอกอะไรให้ อย่างหนึ่ง ทุกสิ่งที่พูดมา ผลประโยชน์ที่ชี้ให้เห็นว่าจะเพิ่มขึ้น
ทวีขึ้นไป จะไม่ต้องใช้งบประมาณเพิ่มขึ้นแม้แต่บาทเดียว !

สารคดี : แต่ว่าการมีหนังสือที่มาจากสำนักพิมพ์ที่มีแนวคิดต่าง ๆ หลากหลายกันไป
อยู่ในห้องสมุดโดยผ่านระบบการจัดซื้อที่ถูกต้อง ไม่มีการผูกขาด ไม่มีการรับค่า
คอมมิชชั่น ก็ไม่ได้หมายความว่าเด็กไทยจะอ่านหนังสือมากขึ้นใช้ไหมคะ

คุณมกุฏ : ใช่ครับ สถาบันหนังสือแห่งชาติจะต้องมีบทบาทหน้าที่อย่างอื่นอีกมากมาย
รวมทั้งสร้างเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่นในลักษณะที่สามารถปฏิบัติได้จริง
และเป็นผลระยะยาว ไม่ใช่เพียงทำหน้าที่ซื้อหนังสือ สถาบันหนังสือแห่งชาติจะต้องทำ
หน้าที่ส่งเสริมการอ่าน ต้องทำหน้าที่ผลิตและส่งเสริมนักเขียน นักแปล บรรณาธิการ-
ต้นฉบับ และวิชาชีพทั้งหลายทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตหนังสือสำหรับเด็ก
และเยาวชน

สารคดี : สถาบันหนังสือแห่งชาติจะมีโรงเรียนนักเขียนด้วยหรือคะ

คุณมกุฏ : ไม่เชิงโรงเรียน แต่ควรเป็นหน่วยงานที่มีลักษณะคล้ายกับศูนย์วิชาการที่จะ
ร่างหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมความรู้ให้แก่บุคลากรในสายงานหนังสือ เรื่องนี้
สถาบันฯ จะต้องร่วมมือกับสถาบันการศึกษาที่มีทรัพยากรอยู่แล้ว คือ มีสถานที่ มีครู
อาจารย์ เราเพียงแต่เข้าไปร่วมมือ จัดระดมความรู้ความคิดเห็นที่จะร่างหลักสูตรใหม่
ขึ้นมา หลักสูตรที่ว่าด้วยทุกอย่างอันเกี่ยวกับหนังสือ นั้นสำหรับคนที่อยากทำงานทาง
ด้านนี้ แต่สำหรับผู้ทำงานทางด้านนี้อยู่แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นนักเขียน นักแปล หรือใคร
ก็ตาม สถาบันฯ ก็ควรจะมีช่องทางที่จะดูแลช่วยเหลือด้วย เช่น มีนักเขียนบอกว่า
อยากเขียนเรื่องเกี่ยวกับยานอวกาศ แต่ไม่มีความรู้เรื่องนี้เลย ศูนย์ส่งเสริมการเขียนของ
สถาบันหนังสือแห่งชาติก็ควรจะไปยังแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ เช่น สมมุติว่าเป็น
คณะดาราศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ หรือคณะอะไรต่อมิอะไร บอกว่าขอให้นักเขียน
ของเราคนหนึ่งไปศึกษาหาความรู้ ไปนั่งเรียนโดยไม่เอาหน่วยกิตได้ไหม ในบางสาขา

วิชาเราอาจขอความร่วมมือ หรือร่วมกับมหาวิทยาลัยเปิดสอน ในอนาคตวิชาชีพที่ เกี่ยวข้องกับการเขียนเรื่องสำหรับเด็ก วิชาชีพเกี่ยวกับการทำหนังสือ การพิมพ์ และ ที่เกี่ยวข้องต่างๆ จะเจริญรุ่งเรือง ซึ่งหากสิ่งเหล่านี้เติบโตองงามขึ้นมาในสังคมไทย อาชีพอื่นก็จะขยายวงไปด้วย

รายละเอียดเหล่านี้ผมได้กล่าวถึงไว้แล้วในโครงสร้างสถาบันหนังสือแห่งชาติ ที่ผมคิดและศึกษาไว้ จะบอกทั้งหมดว่ามีหน่วยงานที่ดูแลทั้งเรื่องการอ่าน การเขียน ศึกษาวิจัยทุกเรื่องเกี่ยวกับหนังสือ ผู้คนในวงการหนังสือและสิ่งพิมพ์ เงินงบประมาณ ที่จะนำมาดำเนินการ การประสานงาน เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานต่างๆ

สารคดี : ในงานศึกษาของคุณมกุฎ ได้พูดถึงเรื่องวงการหนังสือและสิ่งพิมพ์ด้วย หรือคะ

คุณมกุฎ : ในเมื่อเป็นสถาบันหนังสือแห่งชาติ ผมเห็นว่า สถาบันฯนี้จะต้องดูแลทุกเรื่อง ที่เกี่ยวกับหนังสือ การอ่าน และการพิมพ์ในบ้านเรา ให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ไม่ติดขัด อย่าคิดว่าจะซ้ำซ้อนกับหน่วยงานที่มีอยู่ ผมจะยกตัวอย่างให้เห็นชัด โรงพยาบาลทุกแห่ง ของประเทศสามารถรักษาโรมะเร็งได้ใช่ไหมครับ แต่เราก็มีสถาบันมะเร็งแห่งชาติที่ทำงาน และศึกษาทุกสิ่งทุกอย่างอันเกี่ยวข้องกับมะเร็ง โรงพยาบาลใดไม่ว่าจะเป็นเอกชนหรือ รัฐบาลก็แล้วแต่ หากมีปัญหาเรื่องมะเร็งเมื่อไรก็สามารถติดต่อสอบถามขอข้อมูลความ- ช่วยเหลือจากสถาบันมะเร็งได้

สารคดี : ดิฉันไม่เข้าใจว่า สถาบันหนังสือแห่งชาติจะไปทำอะไรกับวงการหนังสือ และสิ่งพิมพ์

คุณมกุฎ : คุณรู้ไหมว่า ทุกวันนี้สำนักพิมพ์ขนาดเล็กอยู่ไม่ได้เพราะอะไร ที่ต้องล้มหาย ตายจากไป ทั้งๆที่หลายแห่งทำหนังสือดี มีคุณภาพ เพราะสำนักพิมพ์ขนาดเล็กไม่ สามารถแข่งขันกับสำนักพิมพ์ขนาดใหญ่ได้ในทุกทาง ไม่ว่าจะตลาดสว่างหรือตลาดมืด

สารคดี : แต่นั่นก็เป็นไปตามวิถีทางของระบบการค้าเสรีไม่ใช่หรือคะ จะไปก้าวก่าย แทรกแซงได้อย่างไร

คุณมกุฎ : ผมขอย้ำคำเดิมครับว่า หนังสือเป็นสินค้าทางสติปัญญา ธุรกิจหนังสือ คือ ธุรกิจทางสติปัญญา เป็นธุรกิจที่ให้ความรู้ ความคิด และสติปัญญาแก่คนในชาติ รัฐบาลสามารถเข้าไปแทรกแซงราคาขาย แทรกแซงราคามันสำปะหลัง เพื่อช่วยเหลือ เกษตรกร แต่นี่หนังสือนะครับ ! หนังสือ ! เป็นเรื่องอันตรายอย่างยิ่งถ้าปล่อยให้การผลิต สินค้าที่ชื่อว่า ‘หนังสือ’ จำกัดอยู่แต่ในบริษัทขนาดใหญ่เพียงไม่กี่แห่ง หรือปล่อยให้ อยู่ในสภาพเมื่อใครยวสาวได้สาวเอา เพราะการผูกขาดที่จะตามมานั้น ไม่ใช่เป็นเพียง การผูกขาดทางธุรกิจเท่านั้น แต่เป็นการผูกขาดในเรื่องความคิดที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหา หนังสือด้วย หนังสือจะปราศจากความหลากหลายทั้งรสนิยมในการผลิต ออกแบบ ทั้ง เนื้อหา ทั้งความคิด ในที่สุด ผู้อ่านจะไม่มีสิทธิ์เลือกอีกต่อไป

สารคดี : สถาบันหนังสือแห่งชาติจะทำอะไรคะในกรณีนี้

คุณมกุฎ : ควรช่วยเหลือให้มีต้นทุนการผลิตที่เท่าเทียมกัน ต้นทุนการผลิตที่สำคัญ สำหรับสำนักพิมพ์ก็คือ กระดาษ สำนักพิมพ์ขนาดใหญ่ที่สามารถซื้อกระดาษได้ครั้งละ มากๆก็จะซื้อได้ในราคาถูก ขณะที่สำนักพิมพ์ขนาดเล็กหรือโรงพิมพ์เล็กๆ ไม่มีกำลังซื้อ มากเท่านั้น ก็ต้องซื้อปลีกในราคาที่แพงกว่า ผมเห็นว่าควรต้องมีหน่วยงานหนึ่งใน สถาบันหนังสือแห่งชาติตั้งขึ้นมาดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ เป็นไปได้ไหมว่าหน่วยงานนี้จะ ประสานงานกับสำนักพิมพ์ขนาดเล็กทั้งหลาย ใครต้องการกระดาษปีละเท่าใด ก็สั่งมา

หน่วยงานนี้จะรวบรวมปริมาณความต้องการกระดาษทั้งหมด แล้วเป็นผู้สั่งซื้อให้เพื่อ
ราคาจะได้ถูกลง

ยังมีเรื่องภาษี ผมเคยอ่านข่าวพบว่ามีตัวแทนของสมาคมผู้จัดพิมพ์และจำหน่าย
หนังสือไปเข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเรียกร้องให้ลดภาษีกระดาษเหลือ
ศูนย์เปอร์เซ็นต์ แต่ผมไม่ทราบว่ามันเรื่องนี้ไปถึงไหนแล้ว---คงไปถึงไหนไม่ได้ เพราะ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาฯ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการกำหนดภาษีสินค้า นี่เป็นตัวอย่าง
หนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ ยังมีความเข้าใจกระจัดกระจายกันอยู่
หรือเจตนาทำเป็นไม่เข้าใจก็ไม่ทราบ ผมเห็นว่า เรื่องอะไรแบบนี้แหละที่ควรจะต้องมี
หน่วยงานตัวแทนเข้าไปดำเนินการ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ เรียกร้องกันคนละที่สองที่ เฉพาะ
เรื่องภาษีกระดาษเรียกร้องกันมานานดูเหมือนจะเกือบครึ่งศตวรรษแล้ว

สถาบันหนังสือแห่งชาติควรจะมีความหน่วยงานหนึ่งซึ่งผมเรียกของผมว่า ‘สำนัก-
งานส่งเสริมหนังสือและการพิมพ์’ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการรับข้อเสนอขอผู้คนที่
ในวงการหนังสือและสิ่งพิมพ์ ไปดำเนินการกับหน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง---ดำเนินการ
นะครับ ไม่ใช่เรียกร้องหรือผลักดัน หรืออ้อนวอน---เพื่อเป้าหมายสูงสุดคือ เพิ่ม
ประสิทธิภาพและคุณภาพในการผลิตหนังสือ ลดต้นทุนการผลิต ทั้งสองสิ่งนี้ก็เพื่อ
ผลิตหนังสือราคาเหมาะสม และกระจายผู้อ่านได้มากที่สุด ซึ่งก็คือขายได้มากนั่นเอง

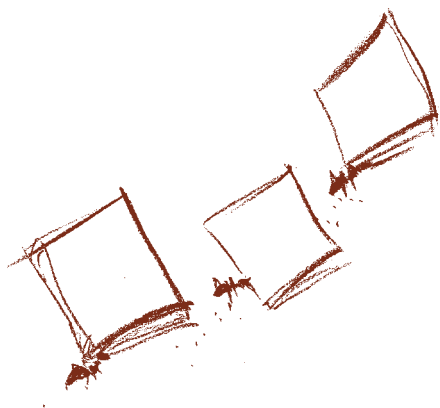
สำนักงานนี้ นอกจากจะดูแลผู้ผลิตแล้ว ในส่วนของผู้บริโภค คือ ผู้อ่าน ก็ควร
ดูแลด้วย เช่น จะต้องรณรงค์ให้ประชาชนรู้ว่า การลดราคาหนังสือจำนวนมาก ๆ ตอน
ปลายปีนั้น แท้จริงแล้วไม่ใช่การลดราคาแต่ทำให้ระบบการค้าขายหนังสือโดยรวมไม่
เป็นไปอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปีตามที่ควรเป็น และไม่เกิดผลดีต่อระบบทั้งหมดใน
ระยะยาว

ในบางประเทศที่ใส่ใจเรื่องสติปัญญาของประชาชน มีกฎหมายห้ามการลดราคา
หนังสือเกินกว่าอัตราที่กำหนด กล่าวคือ จะไม่มีการตั้งราคาหนังสือสูงจนเกินเหตุเพื่อ
จะมาลดราคาอย่างมากมายในช่วงปลายปี ซึ่งแท้จริงนั้นสำนักพิมพ์ก็จะได้เงินเท่าที่
คำนวณไว้แต่แรกนั่นเอง การป้องกันกระแสซื้อหนังสือในเทศกาลลดราคาเป็นการช่วย-
เหลือสำนักพิมพ์ขนาดเล็กไม่ให้ขาดทุนและเลิกกิจการไป เพราะสำนักพิมพ์ขนาดเล็ก
ไม่สามารถผลิตเพื่อลดราคาหนังสือในลักษณะนี้ได้ เนื่องจากสายป่านในการทำธุรกิจ
ไม่ยาวเหมือนสำนักพิมพ์ขนาดใหญ่ การรอคอยเพื่อจะได้เงินก้อนใหญ่จากการขาย
หนังสือได้ในช่วงงานลดราคาหนังสือ นั้น ไม่อาจทำให้สำนักพิมพ์ขนาดเล็กอยู่ได้เลย

เรื่องต่างๆ เหล่านี้ ไม่ว่าจะ เป็นราคากระดาษ ภาษี การตั้งราคาหนังสือ แม้แต่
ระบบสายส่ง รวมทั้งวงจรหนังสือทั้งระบบ ไปจนกระทั่งการทำงานของหน่วยงานออก-
หมายเลขสากลประจำหนังสือ ซึ่งในอนาคตจะสามารถแจกแจงได้ถึงขนาดที่ว่า ชื่อเรื่อง
นี้มีคนเคยใช้เคยเขียนแล้ว นามปากกานี้มีผู้ใช้แล้ว หนังสือเล่มไหนมีคนเคยแปลแล้ว
อย่างนี้เป็นต้น---ผมคิดว่า การตั้งหน่วยงานขึ้นมาเป็นตัวแทนนี้ หากตัดสินใจว่าจะ
สร้างชาติกันด้วยสติปัญญา คือการมีสถาบันหนังสือแห่งชาติแล้ว ก็ต้องระดมความ
คิดเห็นจากผู้คนในวงการให้มาก เพราะแต่ละคนอาจจะพบปัญหาไม่เหมือนกัน ต้อง
ช่วยกันคิด ร่วมกันแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ต้น

สารคดี : ดูเหมือนสถาบันหนังสือแห่งชาติจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ
มากมาย

คุณมกุฏ : แน่นนอน ควรจะต้องเป็นอย่างนั้น สังคมหนังสือ การอ่าน และการพิมพ์ของ

บ้านเราจะเจริญเติบโตและก้าวหน้าไปกว่านี้มาก ถ้าเรามีหน่วยงานที่ทุ่มเทแก้ไขปัญหา และดูแลเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับหนังสืออย่างจริงจัง อย่างมีความรอบรู้ ตั้งใจ และเข้าใจ จุดมุ่งหมายของคำว่า หนังสือ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม

สารคดี : ผลการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ของคุณมกุฏ เมื่อทำเสร็จแล้ว จะจัดการอย่างไรต่อไปคะ

คุณมกุฏ : จะพิมพ์เป็นเล่มแล้วเผยแพร่ต่อสาธารณะครับ ตั้งใจว่าจะไม่ขาย แต่ถ้าเกิดปาฏิหาริย์ มีคนสนใจหนังสือเล่มนี้เป็นหมื่นเป็นแสนก็คงยุ่ง

สารคดี : งานนี้คุณมกุฏได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานไหนหรือเปล่าคะ

คุณมกุฏ : ไม่เลยครับ ผมมีเงินเก็บส่วนตัวอยู่จำนวนหนึ่งก็นำเงินนั้นมาใช้จ่ายในการทำงานนี้จ้างผู้ร่วมงานทำสำรวจ เก็บข้อมูล และค่าพิมพ์

สารคดี : คิดว่าหนังสือจะออกสู่สาธารณะได้เมื่อใด และขั้นตอนต่อไปคืออะไรคะ

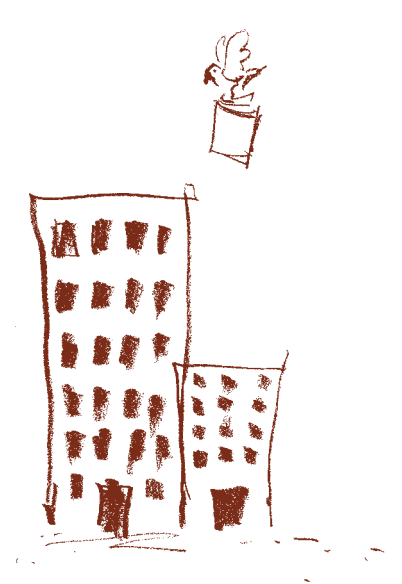
คุณมกุฏ : ต้นเดือนพฤษภาคมหรือเดือนมิถุนายนคงจะเสร็จ จากนั้นก็เป็นอันหมดสิ้นภาระหน้าที่ของผมเป็นเรื่องของสังคมต่อไปละครับ ใครจะเอาไปทำอะไรจะคิดต่อหรือไม่คิดต่อ ก็เป็นเรื่องของคนอื่นแล้ว ผมจบเพียงเท่านี้ ผมก็คงจะอยู่ที่ทางของผมอย่างเงิบๆ ทำงานหนังสือ ฝึมองวงการหนังสือ และทำทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับหนังสือต่อไปเท่าที่จะทำได้

สารคดี : ทำไมคุณมกุฏสนใจและทุ่มเทศึกษาค้นคว้าสิ่งๆ ที่เรียกว่า ‘หนังสือ’ มากมายถึงเพียงนี้คะ

คุณมกุฏ : คุณจะเรียกว่า ‘บ้าคลั่ง’ ผมก็ไม่ว่าอะไรหรอกนะครับ ผมก็ไม่รู้เหมือนกันนะว่าทำไมถึงได้รัก ถึงได้หลงใหล---บ้าคลั่งนั้นแหละ คำนั้นเหมาะสมที่สุดแล้วจะบอกว่า ผมได้รับการส่งเสริมเรื่องการอ่านจากคนในครอบครัวก็ไม่ใช่ พ่อผมมาจากเมืองจีน อ่านหนังสือไม่ออก เช่นชื่อได้ตัวเดียว แม่ผมเรียนแค่ชั้นประถมปีที่หนึ่งครั้งต้องออกมาช่วยขายทำงานบ้านก่อนจบประถมสอง เพราะก่งของผมทำเหมืองมีคนงานมาก ถ้ามว่า การรักการอ่านของผมมาจากไหน ถ้าให้คิดตอนนี้ ผมว่าผมนึกภาพบางภาพได้รางๆ คือภาพความสุขที่เกิดขึ้นจากการอ่านของคนอื่นที่ผมได้เห็นตอนเป็นเด็ก เพื่อนบ้านผมมีหนังสืออ่านเป็นตั้งๆ เป็นกองๆ เขานั่งอ่านแล้วก็หัวเราะสนุกสนาน ผมได้แต่ดูและคิดว่า หนังสือมันคงเป็นสิ่งวิเศษมากแน่ๆ ผมอยากมีความสุขอย่างนั้นบ้าง ผมจำได้ว่า เมื่อได้หนังสือมาเล่มหนึ่ง ผมกอดแล้วกอดอีก จูบแล้วจูบอีก ทุกวันนี้ผมก็ยังทำอย่างนั้นกับหนังสือทุกเล่มของผมที่พิมพ์เสร็จออกมา

กว่าจะมาถึงวันนี้ ผมอยู่กับหนังสือมาตลอดนานกว่า ๓๐ ปี มันเป็นชีวิตของผมไปแล้วนะครับ คุณรู้ไหมว่าพ่อผมตายในขณะที่ผมทำหนังสืออยู่ ตอนนั้นทำนิตยสารพ่อเป็นเส้นโลหิตในสมองแตก ผมไปเยี่ยมก่อนหน้านั้น แล้วก็กลับมาทำงานต่อ พอกลับมาไม่กี่วัน ทางบ้านโทรศัพท์บอกพ่อตายแล้ว ผมบอกพี่สาวว่า ช่วยจัดการทุกสิ่งทุกอย่างไปก่อนผมกำลังปิดเล่มหนังสือ ภายในหนึ่งวันผมจะกลับไป จากนั้นผมก็กั๊ดฟันปิดจนเสร็จ ผมรู้ว่า ถึงกลับไปในวันนี้ผมก็ช่วยอะไรพ่อไม่ได้ เพราะพ่อตายไปแล้ว แต่หนังสือมันสำคัญ เพราะมีคนรออยู่ ถ้าผมไปวันนี้นั้นหมายความว่าหนังสือจะเข้าไป ๑๕ วัน

นี่คือชีวิตของผม ผมทะเลาะกับคนตั้งเยอะแยะเรื่องการทำหนังสือ ผมเลิกคบกับเพื่อนบางคนเพราะความคิดในการทำหนังสือไม่ตรงกัน ผมทำหนังสือด้วยความรู้สึกว่าจะทำหนังสืออย่างมั่งง่ายไม่ได้ เพราะมันอยู่ไปตลอดชีวิต ทุกครั้งที่อ่านหนังสือ ไม่ว่า

“หนังสือ
เป็นสินค้าทางสติปัญญา
ธุรกิจหนังสือคือ
ธุรกิจทางสติปัญญา ที่ให้ความรู้
ความคิดแก่คนในชาติ
เป็นเรื่องอันตรายอย่างยิ่ง
ถ้าปล่อยให้การผลิตสินค้า
ที่ชื่อว่า ‘หนังสือ’ จำกัดอยู่แต่
ในบริษัทขนาดใหญ่เพียงไม่กี่แห่ง
หรือปล่อยให้อยู่ในสภาพ
มือใครยาวสาวได้สาวเอา
เพราะการผูกขาด
ที่จะตามมานั้น
ไม่ใช่เป็นเพียงการผูกขาด
ทางธุรกิจเท่านั้น
แต่เป็นการผูกขาด
ในเรื่องความคิดที่สอดคล้องแทรก
อยู่ในเนื้อหาหนังสือด้วย”

ของใครก็ตาม เราารู้สึกขอบคุณ เราารู้สึกดี พอเจอหนังสือที่ทำช่วยๆ คุณจะรู้สึกอย่างไร จะโกรธใช่ไหม อยากขว้างทิ้งใช่ไหม ผมเชื่อว่าคนในโลกนี้จำนวนไม่น้อยมีอารมณ์ และความรู้สึกอย่างนี้อยู่ครับ

อย่างไรก็ตาม ในที่สุด ผมได้พบสัจธรรมอย่างหนึ่งในการทำหนังสือ นั่นคือ เราทำหนังสือเพื่อฝากไว้ให้โลก เราไม่ได้ทำหนังสือเพื่อธุรกิจ ไม่ได้ทำเพื่อร่ำรวย เพื่อมีกำไรนับร้อยนับพันล้าน หรือคิดจะสร้างอาณาจักรใหญ่โต ไม่มีความคิดอย่างนั้นอยู่ในหัวสมองของผมหรอกครับ ชีวิตของผมไม่คิดถึงเรื่องอะไรมากไปกว่าหนังสืออีกแล้ว เพียงอยากอยู่เพื่อทำหนังสือดีเท่านั้นเอง

สารคดี : การที่คุณคิดอะไรแบบนี้ เพราะว่ามันถึงวันนี้ คุณไม่มีภาระเรื่องการหาเลี้ยงชีพ ไม่มีปัญหาทางธุรกิจอีกแล้วหรือเปล่าคะ

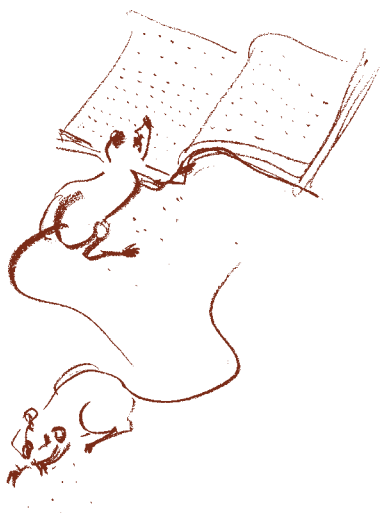
คุณมกุฏ : ก็อาจเป็นไปได้ แต่นั่นก็ยิ่งทำให้ผมบอกตัวเองเสมอว่า ผมจะต้องทำหนังสือให้ดี นึกถึงเรื่องหนังสือให้มาก

มานั่งนึกดู การที่ผมคิดเรื่องนี้ การที่คิดว่าจะต้องส่งเสริมช่วยเหลือนักเขียน ให้เขาสามารถผลิตงานที่มีคุณภาพออกมาให้ได้ เพราะผมรู้ว่าเมื่อใดก็ตามที่ไม่ต้องกังวลเรื่องการยังชีพ ไม่เป็นทุกข์เรื่องการกินอยู่ เราจะคิดสิ่งต่างๆ ได้มหาศาลทีเดียว

เหตุที่ผมคิดเช่นนี้ได้ เพราะมีคนมาช่วยเราในขณะที่เรากำลังจะล้มละลาย สำนักพิมพ์ผีเสื้อเกือบจะเลิกแล้วเมื่อห้าปีก่อนเพราะขาดทุนสะสม ดอกเบี้ยทบต้น เยอะแยะ และไม่มีเงินหมุน เพื่อนของเพื่อนคนหนึ่งบังเอิญได้รู้จักกัน เขาก็ชวนผมไปกินข้าวอยู่บ่อยๆ ผมบอกว่าผมไปไม่ได้หรอก เขาถามผมก็ครั้งผมก็ตอบปฏิเสธไปทุกครั้ง ในที่สุด เขาถามว่ามันงานอะไรกันนักหนา งานนายกรัฐมนตรียังไง? ผมบอกว่าสำคัญกว่านายกรัฐมนตรีเสียอีก เขาซักว่าทำอะไร ผมตอบว่าผมทำหนังสือ แล้วก็เอาหนังสือจำนวนหนึ่งให้เขาไป วันหนึ่งก็มาเจอกันอีก เขาถามว่า ธุรกิจหนังสือในเมืองไทยนี้อยู่ได้ไหม หนังสือของผมขายได้ไหม เขาดูแล้วเห็นว่าประณีตเกินไป ดีเกินไป ต้นทุนคงสูง จะอยู่ได้หรือ อยู่ได้หรือเปล่า---ผมก็หลุดปากออกไปว่า อาจจะไม่ได้อยู่ได้ เขาก็เสริมว่านั่นสิ เห็นแล้วว่าไม่น่าจะคุ้ม อย่างไรก็ตาม ในที่สุดเขาก็พูดถึงความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผม เพราะเห็นว่าสำนักพิมพ์ของเรามุ่งมั่นทำงาน ยิ่งได้รู้ว่าคนที่ทำงานกับเราส่วนใหญ่ไม่ได้นึกถึงค่าตอบแทน เพียงให้หนังสือออกมาตีสมบุรณ์ก็พอแล้ว เขาถามว่า เขาจะช่วยผมจะรับไหม ผมตอบว่า ขอเวลาคิดดูก่อน

สารคดี : ต้องคิดมากขนาดนั้นเลยหรือคะ

คุณมกุฏ : ใช่ครับ ผมไม่รับความช่วยเหลือจากใครง่าย ๆ หรือ ทิ้งๆ ที่ตอนนั้นจะแยกอยู่แล้ว ต่อมาเขาก็โทรมาถามว่า ว่าไงที่บอกว่าจะช่วย ตกลงว่ารับรีเปล่า ผมก็บอกขอคิดดูอีหน้อยเถอะ แล้วผมก็ปล่อยเวลาผ่านไปอีกเดือนหนึ่ง ก็มานั่งคิดว่า เอ้ เขาจะเอาอะไรจากเราหรือเปล่า มาบัดนี้ ผมนึกคำหนัดตัวเองที่คิดไปในทางไม่ดี เพราะตอนนั้นผมระแวงถึงขนาดที่ว่าเขาจะสูบสำนักพิมพ์เราหรือเปล่า ในที่สุดผมบอกเขาว่า ถ้าผมจะยืมเงินคุณ ผมมีข้อแม้ดังนี้ หนึ่ง อย่างมายุ่งอะไรกับผม คือคุณจะมาสั่งผมให้ทำนั่นทำนี่ หรือไม่ทำอะไรไม่ได้นะ สอง ขอถามว่าคุณต้องการอะไร เขาบอกว่าเขาไม่ต้องการอะไร ดอกเบี้ยก็ไม่ต้องการด้วยซ้ำ เพียงแต่อยากปลดเปลื้องหนี้สินทั้งหมดเพื่อให้ผมทำงานได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องดอกเบี้ย ไม่ต้องตื่นขึ้นมาในตอนเช้าแล้วก็ไปทุกขว่าเดือนนี้จะมีดอกเบี้ยให้ธนาคารหรือเปล่า ธนาคารจะยึดเมื่อไหร่ ม้วนงักลุ่มออกกลุ่มใจ ถ้าอย่างนั้นเขาเชื่อว่าผมจะทำงานดีไม่ได้หรอก---ทั้งหลายทั้งปวงนั้น เขาบอกว่าเพราะ

จะทำหนังสืออย่างมักง่ายไม่ได้ เพราะมันอยู่ไปตลอดชีวิต ทุกครั้งที่อ่านหนังสือ ไม่ว่าจะของใครก็ตาม เราารู้สึกขอบคุณ เราารู้สึกดี พอเจอหนังสือที่ทำช่วยๆ คุณจะรู้สึกอย่างไร จะโกรธใช่ไหม อยากขว้างทิ้งใช่ไหม ผมเชื่อว่าคนในโลกนี้จำนวนไม่น้อยมีอารมณ์ และความรู้สึกอย่างนี้อยู่ครับ

เห็นผมตั้งใจทำหนังสือ เขาเห็นหนังสือที่ผมให้ไปแล้วก็รู้ว่าผมทำอะไรอย่างทุ่ทุเท แสดงให้เห็นถึงความรักหนังสือของผม จึงอยากที่ผมทำสิ่งสำคัญนี้ให้ลุล่วง โดยไม่ต้องกังวลเรื่องเงินทุน

สารคดี : เขาเป็นเพื่อนที่ดีจริงๆเลยคะ

คุณมกุฏ : เขายังไม่ได้เป็นเพื่อนผมเลยด้วยซ้ำไปในตอนนั้น ผมนึกอัสจรรยใจอยู่เลยว่า ใครส่งเขามา

สารคดี : พระเจ้าส่งเขามา---หรือว่าเขาเป็นพระเจ้า

คุณมกุฏ : ด้วยเหตุนี้ ผมจึงเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์นะครับ---ผมตอบตกลงรับความช่วยเหลือ วันรุ่งขึ้นเขาก็ขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ส่วนหนึ่ง แล้วชำระสะสางหนี้สินทั้งหมดที่ผมมีมาตลอดระยะเวลากว่าสิบปี ภายในเวลาสองวัน ทุกสิ่งก็เรียบร้อย ผมก็ทำงานอย่างมีความสุข ทำงานโดยไม่ต้องวิตกกังวลอะไร ผมมีเวลาคิด คิดสารพัดเรื่องตลอดเวลาห้าปีที่ผ่านมา ผมคิดได้ทุกวัน คิดอย่างชนิดที่ไม่ต้องไปนั่งเป็นห่วงเรื่องใดๆ การช่วยเหลือของคนคนนี้ทำให้ผมนึกว่า ถ้าเผื่อคนมีความทุกข์มาหาเรา แล้วเราสามารถช่วยเขาได้ มันเป็นเรื่องสำคัญนะ

สิ่งที่เกิดขึ้นกับผมเป็นอย่างไร ผมจึงคิดเพียงว่าจะต้องทำหนังสือให้ดี ให้ถูกต้อง จะต้องคิดค้นทุกอย่างที่เกี่ยวกับหนังสือให้ดี---และนึกไปถึงจุดเริ่มของหนังสือ นั่นคือนักเขียน จะทำอะไรให้เขามีชีวิตที่ดี นึกถึงบรรณาธิการ รวมทั้งบรรณาธิการต้นฉบับก็ต้องให้เขาอยู่ได้อย่างมีความสุข ฝ่ายศิลป์ ผู้วาดรูปประกอบ ผู้ออกแบบปก คนพิมพ์-ต้นฉบับ คนทำงานร้านเพลต ช่างพิมพ์ ช่างพับ พนักงานร้านเย็บก็ใสกาวทำปก แม้กระทั่งคนขับรถส่งหนังสือ ทุกคนที่เกี่ยวข้อง หากคนเหล่านี้มีความสุข งานของเขาก็ดำเนินไปด้วยดี เริ่มจากจุดเริ่มต้นที่ดีหมด---ลองนึกภาพดูสิ

เกือบตลอดเวลาที่ผ่านมา ชีวิตผมมีจุดมุ่งหมายอยู่อย่างเดียว คือทำหนังสือให้ดี สมบูรณ์เท่าที่จะทำได้ในสถานการณ์อย่างไรก็แล้วแต่ เราทุ่ทุเทเวลา ความคิด และสติปัญญา รวมทั้งความรักให้หนังสือทุกเล่มอย่างเต็มที่ ใช้เวลาในการออกแบบ ตรวจสอบครั้งแล้วครั้งเล่า พิจารณาตัวอักษรทุกตัว พยายามไม่ให้ผิดพลาด อย่าให้ใครเข้าใจอะไรผิดพลาด รู้ใหม่ว่า การตรวจแก้ ๒,๐๐๐ แห่งหนังสือหนึ่งเล่มของสำนักพิมพ์ผีเสื้อนั้นเป็นเรื่องปรกตินะครับ---อย่าอึ้ง เป็นเรื่องปรกติธรรมดาจริงๆ

สารคดี : ความคาดหวังสูงสุดของคุณมกุฏที่เสนอเรื่องสถาบันหนังสือแห่งชาติคืออะไรคะ

คุณมกุฏ : ประเทศนี้จะมีคนอ่านหนังสืออย่างกระตือรือร้น เมล็ดพันธุ์แห่งการอ่านในตัวเด็กไทยจะงอกงาม รากแก้วแห่งการอ่านจะหยั่งลงบนแผ่นดินนี้อย่างแข็งแรงและมั่นคง

สารคดี : เรื่องการอ่านเท่านั้นเองหรือคะ

คุณมกุฏ : เท่านั้นครับ เพราะถ้าคนรักการอ่านเสียแล้ว จะพัฒนาสิ่งใดก็ตาม ก็เป็นเรื่องง่ายแล้ว สิ่งดีงามต่างๆ จะตามมาเอง หนังสือเป็นสื่ออย่างเดียวที่ถ่ายทอดความคิดความรู้ได้อย่างสุขุม ค่อยๆ ซึมซับเข้าไปในสมอง ในหัวใจ ให้ได้รู้สึก ได้คิด คนเราถ้ารู้จักคิดเสียแล้ว จะพัฒนาสังคมก็ทำได้ง่าย อนุกรมวิธานอย่างไรก็ตาม อาจมีคนแย้งว่าสมัยนี้มีสื่ออื่นๆ ที่รวดเร็วสะดวกกว่าหนังสือ อย่างอินเทอร์เน็ต วิทยู โทรทัศน์ แต่สื่อพวกนั้นเป็นสื่อที่ฉาบฉวยนะครับ มันผ่านไปๆ ไม่เหลือติดตัวจิตใจเรารู้สึกเท่าไรหรอก---แต่ให้ลองนึกทบทวนดูสิ คนที่รู้จักคุ้นเคยกับหนังสือตั้งแต่เด็ก เขาจะบอกได้ว่า เมื่อคุณซาบซึ้ง

“เด็กชนบท
จะสามารถทำงานสำคัญๆ
จะพัฒนาชีวิตตนเอง
และบ้านเมืองของตนมากขึ้น
ถ้าเขามีโอกาสได้รู้ได้คิด
มีโอกาสใช้สติปัญญาของเขา
อย่างเต็มที่
ถามว่าความรู้ ความคิด
และสติปัญญามาจากไหน---
ก็มาจากการอ่านเป็นสำคัญ
ที่ผ่านมาเราส่งหนังสืออะไรไปให้
เด็กชนบทของเราอ่านครับ---
เราทำร้ายและทำลายวิญญาณ
ของประเทศนี้
อย่างสิ้นคิดกันโดยไม่รู้ตัว
หรือบางคน
อาจจะเจตนาด้วยซ้ำ”

ความหมายและคุณค่าของหนังสือแล้ว มันจะติดตรึงอยู่ในหัวใจไปจนตลอดชีวิต
สารคดี : อาจมีคนแย้งว่า ที่คุณมกุฎคิดมาทั้งหมดนี้เป็นการคิดฝันหวานเกินไป
คุณมกุฎ : ไม่ใช่ฝันหวานหรอกครับ ผมรู้ว่าสิ่งนี้คงไม่สำเร็จในปี-สองปีนี้หรอก หรือ
แม้แต่ในชีวิตของผมหรือสาม-สี่ชั่วอายุคนข้างหน้าก็ตาม ขอให้เชื่อผมเถิด ประเทศไทย
จำเป็นต้องมี ‘สถาบันหนังสือแห่งชาติ’ ผมคิดว่า ถ้าผมไม่เสนอความคิดนี้ ก็จะต้องมี
ใครสักคนหนึ่งคิดเรื่องนี้ได้ในวันข้างหน้า เพราะมันเป็นความจำเป็นของสังคมไทยจริงๆ
ผมยังมีความหวังว่า ประเทศนี้คงจะไม่อากัปกเสียจนกระทั่งไม่มีใครเห็นว่าเรื่องนี้เป็น
เรื่องที่เป็นไปได้

ทุกคนในประเทศนี้ควรจะต้องลดหย่อนใจได้เท่าเทียมกัน ต้องมีโอกาสรู้ ต้องมีโอกาสคิด
โอกาสคิดอย่างเท่าเทียมกัน ผมเชื่อว่า เด็กชนบทจะสามารถทำงานสำคัญๆ จะพัฒนา
ชีวิตตนเองและบ้านเมืองของตนมากขึ้น ถ้าเขามีโอกาสได้รู้ได้คิด มีโอกาสใช้สติปัญญา
ของเขาอย่างเต็มที่ ถามว่าความรู้ ความคิด และสติปัญญามาจากไหน---ก็มาจากการอ่าน
เป็นสำคัญ---ย้อนกลับมาหาคำถามเดิมว่า ที่ผ่านมาเราส่งหนังสืออะไรไปให้เด็กชนบท
ของเราอ่านครับ---เราฆ่าเด็กชนบทและเด็กยากจนด้วยโอกาสอย่างเลือดเย็นตลอดมา
เราทำร้ายและทำลายวิญญาณของประเทศนี้อย่างสิ้นคิดกันโดยไม่รู้ตัว หรือบางคน
อาจจะเจตนาด้วยซ้ำ

สารคดี : ไม่ทราบว่าจะเป็นการจบบทสัมภาษณ์อย่างโหดร้ายเกินไปหรือเปล่า ถ้า
ดิฉันจะบอกว่าหนังสือชื่อ ‘โครงสร้างสถาบันหนังสือแห่งชาติ’ ก็อาจจะเป็นหนังสือ
อีกเล่มหนึ่งที่คุณมกุฎจะหยิบยื่นให้แก่สังคมที่ยังไม่มีรากแห่งการอ่าน

คุณมกุฎ : จริงอยู่ โลกของการอ่านในบ้านเรามันมีมานาน แต่ผมก็ยังหวัง---หวังว่า
ในความมืดมิดนั้นจะมีใครอีกหลายคนถือก้านไม้ขีดรออยู่ เขาเพียงหาเชื้อปะทุที่จะจุดไฟ
ให้ความสว่างยังไม่เจอ ผมหวังว่าหนังสือที่ชื่อ ‘โครงสร้างสถาบันหนังสือแห่งชาติ’ จะ
เป็นเสมือนหนึ่งเชื้อปะทุให้ก้านไม้ขีดเหล่านั้นได้จุดไฟสว่างไสว เมื่อจุดแล้ว จะเผา
หนังสือนี้เพื่อให้ลูกโพล่งขึ้นชั่วขณะ หรือจะนำไปต่อดวงไฟในมหาวิทยาลัยก็ตามแต่---ผม
ได้ทำหน้าที่ของผมเสร็จแล้วสำหรับเรื่องนี้